

บทที่ ๕

ในการศึกษาคดีชาวบ้านมีขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอนดังกล่าวแล้วในบทที่ 3 เมื่อได้รับรวมข้อมูล จ้าแก่ข้อมูล จัดหมวดหมู่ แล้ว ขึ้นต่อไปซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญ คือ การศึกษาข้อมูลในเชิงต่าง ๆ การวิจักษณ์คุณค่า และการนำไปใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีหลายวิธีด้วยกันขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ศึกษา เช่น นักวรรณคดีจะศึกษาคดีชาวบ้านในแง่ของวรรณกรรมหรือในแง่ที่ถือว่าคดีชาวบ้านเป็นต้นกำนิดของวรรณคดีที่สำคัญของชาติ นักประวัติศาสตร์ก็อาจศึกษาคดีชาวบ้านเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ นักมนุษยวิทยาจะพิจารณาคดีชาวบ้านในแง่ที่เป็นอัตลักษณ์ประวัติของชาวบ้านเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยาได้มองเห็นและเข้าใจ วัฒธรรมของบุคคลในอดีตจากข้อมูลเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี ส่วนนักจิตวิทยาจะใช้คดีชาวบ้านให้เป็นประโยชน์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นเงื่อนสำคัญที่ช่วยในการวิเคราะห์จิตวิทยาของสังคมและเอกสารบุคคล สำหรับนักวิชาการจะถือว่า คดีชาวบ้านอาจนำมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาคดีชาวบ้านอาจศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ กัน และได้ประโยชน์ต่าง ๆ กันตามความมุ่งหมายของผู้ศึกษา¹

โดยทั่วไปแล้วการศึกษาคิดชาวบ้านต่อสังคมจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป แนวการศึกษาอาจมีดังนี้

1. วิเคราะห์คุณค่าเชิงต่าง ๆ เช่น
 - 1.1 คุณค่าด้านให้ความบันเทิง
 - 1.2 คุณค่าในเชิงปลูกฝังความประพฤติ, และค่านิยมของสังคม
 - 1.3 คุณค่าในด้านเป็นร่างเบี่ยงแบบแผนของสังคม
 - 1.4 คุณค่าในด้านสะท้อนภาพสังคมในสมัยนั้น

୧୭୭

¹ Alan Dundes, "Ways of Studying Folklore". *American Folklore*, p.41.

2. วิเคราะห์คิดช้าบ้านโดยใช้ศาสตร์แขนงอ่อนประกอบ เช่น

2.1 จิตวิทยา

2.2 สังคมวิทยา

2.3 วรรณคดี

ฯลฯ

3. ศึกษาเชิงเปรียบเทียบในเนื้อหาคิดช้าบ้านประเภทเดียวกัน แต่ต่างพื้นภูมิกัน ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

4. ศึกษาเหตุผลการยอมรับคิดช้าบ้านของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งว่ามีเหตุผลหรือไม่ อย่างไร ในข้อนี้ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทางสถิติเข้ามาช่วยด้วย

อย่างไรก็ตามข้อมูลต่างประเภทกันอาจมีวิธีการวิเคราะห์อย่างๆแตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้นจะให้หลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นประเภทๆ ไปโดยสังเขป ตามลำดับดังนี้

ปริศนาคำทาย

เราสามารถวิเคราะห์ปริศนาคำทายในด้านต่าง ๆ คือ

1. ในด้านคุณค่า

1.1 เป็นเครื่องให้ความบันเทิงเพลิดเพลิน โดยปกติเมื่อว่างงานตอนเย็นชาวชนบทจะมีเลานบ้านกว้างๆ เดินไปมาหาสู่กัน ชาวบ้านจะมาล้อม่วงคุยกัน¹ ผู้ใหญ่ก็อาจทายปริศนา กันเหมือนกัน แต่ในหมู่เด็กจะนิยมมากกว่า

1.2 เป็นการผึกสมองฝึกความคิด ปริศนาบางบทค่าตอบไม่ต้องตรงๆ ต้องคิด และใช้เชาว์ เช่น

ผ้าเช็ดหน้าสีมุก ตัดออกหนึ่งมุมเหลือกึ่งมุม (๕ มุม)

คนที่ใส่แวนคาดำ เกี่ยวกับอะไร (หู)

พระอะไรรูปผู้หญิงได้ (พระเอก)

ต้นอะไรไม่สองกอ (ต้นกอก)

บ้านเมืองเราօราไรครอบครอง² (สะพาน)

ฯลฯ

¹ สิ่งแวดล้อมในอีกและบ้านย้อมแทรกต่างกัน ในอีกไม่มีเครื่องผ่อนใจอย่างอื่นไม่มีวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนกร้าดา เย็นลงหรือบานว่างจึงท้องยาวยักษ์คิดช้าบ้านประเภทต่างๆ เป็นเครื่องให้ความเพลิดเพลินกามโดยกาล

² ขอให้ระลึกว่า เป็นการทายถ้อยคำพูด และปกติการพูดของพูดคำควบกล้ำรัล ไม่รักคนพึ่งไม่ทราบว่า ครอบครองหรือครอบคลอง แนว.

1.3 เป็นการพิจารณาความสัมภัย คุณตั้งปริศนา และคุณทายปริศนา ต้องมีความช่างสังเกต สังเวดล้อมร้อนด้วย มีการสังเกตและเปรียบเทียบ คุณตั้งปริศนา ก็ต้องสังเกตและเปรียบเทียบได้ดี คุณทายก็ต้องมีความสังเกตด้วย ดังนี้

- อะไรอ่อน ทางเท้ากระดัง เมื่อฝนตกเดือดออก หูบทางเท้าระบายนอก เมื่อแดดไม่ออกหรือฝนไม่ตก (ร่ม)
- อะไรอ่อน ต้นเท้าน้ำก้อย พระยาขันบัวร้อยก้าวไม่ทัก (พริก)
- อะไรอ่อน ต้นเท้าลำหอก เก็บดอกไปขาย (โสน)
- อะไรอ่อน ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง (มะเดื่อ)

ผู้ตั้งปริศนาต้องเป็นผู้ที่สังเกต และเข้าใจเปรียบเทียบ บางทีก็เป็นการนำสืบอื่นมาเปรียบเทียบแทน (Metaphor) ดังนี้

- นากกระปุดตามแดง น้ำแห้งก็ตาย (ตะเกียงน้ำมัน)
- เด็กด่านอนมุ้งขาว เรือนนั่นหาย ทาสีเขียว (น้อยหน่า)
- อะไรอ่อน หน้าสัน พื้นขาว หางยาววาเดีย (จอบ)
- เหล็กแดงแยงโดยได้ตันหอย คนหงษ์พารามาหาเหล็กแตง (ขมัน)

๑๗๖

ผู้ทายปริศนา ก็ต้องเป็นคนช่างสังเกตด้วยเช่นกัน จึงจะทายถูก

2. ปริศนาคำทายบางบทเป็นเครื่องสะท้อนสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ เช่น

- สูงเต้าจังเกิดลูกตางหัว สูงเต้าวังเกิดลูกตางข้าง (กลวย, ข้าวโพด)
- อะไรอ่อน ส่องขาเดินมาหลังคามุ่งจาก (ไก่)
- ส่องขาทับ ขยับขาเข้า มือหนึ่งเกา มือหนึ่งแกวก (คนหอผ้า)
- อะไรอ่อน หล่นดังตุบ แมลงวันให้ข้าว (อุจจาระ)
- อะไรอ่อน บันให้แข็ง แยงเข้าหัวงาช่า (หางโจรกระเบน)
- สีสายยานโถงแดง ข้างนอกร้องเพลง ข้างในร้องไห้ (กล่อมเด็กในเบล)

๑๗๗

สูงเต้าจัง เกิดลูกตางหัว สูงเต้าวังเกิดลูกตางข้าง เป็นปริศนาคำทายของภาคเหนือที่ใช้สัตว์พาหนะวัวและช้างมาเปรียบเทียบ เนื่องจากทางภาคเหนือมีวัวและช้างมาก โดยเฉพาะช้างใช้สำหรับลากซุ้ง เพราะคนทางภาคเหนือมีอาชีพทำป่าไม้กันมากด้วยในขณะที่ภาคอื่นๆไม่มี

อะไรเอ่ย ส่องขนาดหลังคามุงจาก เป็นปริศนาที่ช่วยให้ทราบเกี่ยวกับบ้านเรือนของราษฎร ซึ่งให้เข้าใจว่าบ้านเรือนของคนในอดีตใช้จากมุงหลังคา ในขณะที่บ้านนั้นเรือนของคนส่วนใหญ่ใช้วัสดุอื่นแทนจาก ในอนาคตอาจไม่มีบ้านที่มุงจากเลย ปริศนาจึงช่วยให้คนรุ่นหลังทราบว่าในอดีตใช้จากมุงหลังคานั้น เช่นเดียวกัน ปริศนาคำทำทายที่ว่า อะไรเอ่ย หล่นดังตื๊บ แมลงวันໂหื້ວ ซึ่งคำตอบคือ อุจาระ แสดงถึงสภาพของสั่วມในอดีตว่าต้องไม่ใช่สั่วมชีม เป็นสั่วมหลุม แมลงวัน จึงให้ชื่อได้เป็นดังนี้

3. ปริศนาคำทำทาย มักคล้องจองกัน เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า คนไทยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน เช่น

อะไรเอ่ย มาจากเมืองนอก ชี้ไม่ออกເກາໄມແຄ (ได้ดูดไฟ)

ໄວ້ໃຫ້າ ເສດືນເດີນມາ ຫລັງຄາຍກຮງ (ສຸນໜີ)

ໄວ້ໃຫ້າ ແປດຕືນເຈົ້າປິນໜີທາງໜ່ອງ ສ່ອງເສີຍຮ່າວ້ອງໂຫຍປາກໄທ ຕັ້ງຊອກຫ້າຮະກຳໄຈຕັກງູຈະບຽບລັຍດ້ວຍນໍາເກລືອ (ປູ້ເຄີມ ທີ່ວີ້ອ ປູ້ເປົ້າຢົວ)

ໄວ້ໃຫ້າ ພັນແລ້ງເຂົ້າຄ້າ ພັນນໍາເທິ່ງຈາກ ໄວມວຍເໜືອນມອ້ານ ນາມກຣວ້າໃຫຣ (ຫອຍໂຈ່ງ)

ฯລฯ

4. ปริศนาคำทำทายบางบท เป็นการให้ความรู้ทางอ้อม ดังตัวอย่างเช่น ความรู้ทางธรรมชาติวิทยา

ສຸກກິນໄດ້ ໃນມຸງຫລັງຄາ (ຈາກ)

อะໄຮເອ່ຍ ນກນີ້ໜີ ຫນຸ້ມີປຶກ (ຄ້າງຄາວ)

5. ศึกษาปริศนาของภาคต่างๆ ແລ້ວอັນຕ່າງໆ ເຊິ່ງເປົ້າຢືນເຖິງບໍາ ກລ່າວຄືອປະການທີ່ມີຄໍາເຈລຍເໝືອນກັນ ອາມມີການຕັ້ງຕັ້ງບໍ່ຢູ່ຫາ ທີ່ອັບປະການ ແຕກຕ່າງກັນໄປ ທີ່ອັບກາງທີ່ຕັ້ງປະການເໝືອນກັນແຕ່ທາຍໄປຄະລະອ່າງກົມື ເວົ່າງຈາກສິນເປົ້າຢືນເຖິງໄດ້ ເຊັ່ນ

คำตอบว่าชอบ ภาคกลางจะตั้งປະການว่า อะໄຮເອ່ຍ ພັນສັນພັນຂາວທາງຍາວວາເດືອວ ສ່ວນກາຕໄດ້ ຕັ້ງຕັ້ງປະການວ່າ ໄວ້ໃຫ້າ ຕ້ວຍວາເກີບວາ ກິນພສູຫາເບີນອາຈີມ

คำตอบว່າ ພະພວ້າວ ອາຈຕັ້ງປະການທາຍວ່າ

- ຫ້ອຍອ່ອັນຫລັກປ່ຕັກກີເຕີມ
- ໜັນໜ່ອຂນ ຂນ່ອກຮະຫຼຸກ ກວະດູກ່ອຂນ ຂັນໜ່ອນ໏
- ນ້ຳຖຸ່ງນ້ອຍ ຫ້ອຍປລາຍຫລັກ ຕັກກີເຕີມບ່ຕັກກີເຕີມ
- ໄວ້ໃຫ້າ ພຣະອິນທີ່ຮນ້າເຂື້ອວ ພລັດສົງເຢືຍແຕກ
- ໄວ້ໃຫ້າ ຕົວເນັດໄມ່ໃຫ້ທ້າວສັກໂກ ໂຍວິມານຮຸກໂຂ ອມອາໂປໄວ້ຂ້າງໃນ.

: การศึกษาปริศนาคำทаяของถื่นต่าง ๆ เชิงเปรียบเทียบนี้จะทำให้เห็นความนิยมในการทаяปริศนาโดยทั่วไปและปริศนาเฉพาะถื่นด้วย นอกจานี้อาจศึกษาเปรียบเทียบกับปริศนาของต่างประเทศซึ่งจะเห็นว่ามีลักษณะการทая คำถามคำตอบมาจากที่เกิดคล้ายๆ กัน เช่น มาจากสิ่งแวดล้อม pragmatical ธรรมชาติ ตนไม่ dokไม่ วัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ดังนี้

I have an apple I can't cut,¹
A blanket I can't fold,
And so much money I can't count it.

Answer Sun Sky and Stars.

Thirty white horses upon a red hill,²
Now they champ, Now they stamp,
Now they stand still.

Answer Teeth.

White Bird, featherless,³
Flew from paradise,
Pitched on the castle wall,
Poor lord landless
Came in a fine dress
And went away without a dress at all.

Answer Snow.

What flies forever⁴
And rests never?

Answer Wind.

สำหรับปริศนาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ วัยวะของร่างกาย พิช นับเป็นปริศนาที่มีมานาน ถือเป็นปริศนาเก่าแก่⁵ ซึ่งจะพบได้ในเกือบทั่วโลก ดังนั้นการศึกษาปริศนาคำทаяเชิงเปรียบเทียบกับของชาติอื่นๆ ก็จะช่วยให้เราเห็นสิ่งที่ร่วมกันในทางความคิดของมนุษยชาติ

¹⁻⁵ Maria Leach, *The Standard Dictionary of Folklore Mythology and Legend*, p.p. 938-943.

ສຸກາມີຫ ພັ້ນເພຍ ສໍານວນໄວທາຣ ຄຳມູດຕ່າງໆ

ການສຶກໝາກາຍີຫ ພັ້ນເພຍ ສໍານວນ ແລະ ຄຳມູດຕ່າງໆ ເງື່ອຈຳສຶກໝາໄດ້ຫລາຍປະກາດຕົວຢັກ ຄືອ

1. ຄຸณຄ່າເຊີ້ງສິ່ງສອນ ອາສັ່ງສອນໃນດ້ານຕ່າງໆ ກັນເຊັ່ນ

1.1 ດ້ານກາරອາຊີພ

ຮັກມີໃຫ້ສຽງສວນໜຳກຳ

ຕື່ນສາຍໃຫ້ສຽງສວນພຽງ ຕື່ນເຊົ້າໃຫ້ສຽງສວນຍາງ

1.2 ດ້ານຄວາມປະເປດຖີ

ອຍ່າກິບນິນເວືອນ ຫຼັງດົບນໍ້າລັງຄາ

ຮັກຍາວໃຫ້ບັນ້ນ ຮັກສັ້ນໃຫ້ຕ່ອ

ຍາມນອນອຍ່ານອນສູງກວ່າຜົວເຈົ້າ ກັນລຸກເມື່ອເຂົ້າ ຫຼືກ່ອຍຍ່ອງ ເຕີວເຂືອນ

1.3 ດ້ານກາրທຳສິ່ງຕ່າງໆ ໃຫ້ເໜາະໃຫ້ຄວາ

ນກນ້ອຍທ່າງແຕ່ພອດຕ້າ

ຕີເຫັນເມື່ອແດງ ກິນແກງເມື່ອວ້ານ

ອຍ່າຊື້ວ້າວໜ້ານາ ອຍ່າຊື້ອັນຫັນນາ

ນ້າໜັນໃຫ້ຮົບດັກ

ຕອກສັ້ນໃຫ້ມັດທີ່ກົວ ສົ່ວສັ້ນໃຫ້ສົ່ວໄມ້ນາງ ຈ

ທີ່ຄະນະຄນຫລາຍອຍ່າໄດ້ຄາມໜີ

2. ຂີ່ໃຫ້ເໜັນຄວາມຈົງຈົງ ມີກົງເວີກ ມີເງິນເວີກ

ມີເງິນເວີກນັ້ນ ມີກົງເວີກພີ່ ເງິນທອງໄມ້ມີໄສ່ພີ່ໄມ້ໃຊ້ນັ້ນ

ນ້ານັ້ນໃຫ້ລົກ

ອູ້ຫຼືເພື່ອກັກ ຍາກນັກຈັກຫວັງ ອູ້ຫຼືເພື່ອຈັງ (ຫັງ) ຄຳເດີຍກີ່ໄດ້

ນ່າງກັນສາວ ນະນາວກັນພຣິກ

ຄວນໄຟໄພທ່ອນບຸກົມ

3. ຂີ່ໃຫ້ເໜັນຄ່ານິນຂອງສັງຄນ ເຊັ່ນ

ດູ້ຫັງໃຫ້ດູ້ຫາງ ດູ້ນາງໃຫ້ດູ້ແນ່

ຝົນທົ່ງໃຫ້ເປັນເຂັ້ມ

รักมีให้ค้าขาย รักฉบับหายให้เป็นนายประกัน
 เสียงของเท่าทัวไม่ยอมเสียผ้าให้ใคร
 สินเดียนพร้า บ่เท่าคอมขวน หลานสินคนบ่เท่าลูกเต้า
 โค่เป็นเจ้าห้อหมันเรียนกุณ โค่เป็นชุนห้อหมันเพ้าเจ้า
 แม่หญิงยามเป็นสาวเพื่อนดูซ้าย เป็นแม่ช้างแม่หม้ายเพื่อนดูแควน
 บ่มหังกิ่น บ่มีไทดำมไฟส่องต้อง บ่ได้นุ่งได้หยัง ปั้นอองเพื่อนดูแควน

4. สะท้อนภาพสังคมบางแห่งบางมุมในสมัยนั้น และแสดงถึงความคิดเห็น

ทำหน้าเหมือนโนห์ราร้องแพ้
 อ่ายกันกันหม้อข้าวยังไม่ทันคำ
 เมืองลุงชั่ว สงขลาปากบอน เมืองคอนปากหวาน

5. ศึกษาภัยตพังเพย หรือสำนวน ในเชิงสืบหาบ่อเกิดหรือที่มา เช่น

ไม่ตายก็คงเหลือง	จากการเล่นชนไก่
สู้ยิบตา (สู้จันเย็บตา)	„ „
งงเป็นไก่ต่าಡอก	„ „
จนแต้ม	จากการเล่นหมากruk
ว่าแต่เข้าอิหนาเป็นเอง	จากการเรื่องอิหนา
ยังไม่ได้ถอดรูป	จากการเรื่องสังข์ทอง
ใจดีเป็นพระเวสสันดร	จากการเรื่องพระเวสสันดร

6. ศึกษาภัยตพังเพย หรือสำนวน ในเชิงเปรียบเทียบ อาจเปรียบเทียบกันในภาคต่าง ๆ ถันหนังกันบ่อถันหนัง หรือ ของประเทศหนังกันบ่อประเทศหนัง เมื่อนำภัยตพังเพยสำนวนต่าง ๆ มาเปรียบเทียบอาจเห็นความเหมือนและความต่างกัน เช่น

สินรู้ไม่เท่าเคย สินลูกเขยไม่เท่าลูกเอง (ภาคกลาง)
 สินเดียนพร้า บ่เท่าคอมขวน หลานสินคนบ่เท่าลูกเต้า (เหนือ)
 อดเปรี้ยวไวกินหวาน (ภาคกลาง)
 อดเผ็ดกินหวาน อดสาบได้ชา (ภาคเหนือ : อดทนสาบจะได้ตะกร้า)
 อาย่าข่มเขาโคชืนให้กินหญ้า (ภาคกลาง)
 ความบ่กั่นหญ้า อาย่าก้มเขามันลง (ภาคเหนือ)

อาบน้ำร้อนมาก่อน (ภาคกลาง)

กินข้าวบดมาก่อน (ภาคใต้)

วัวหายล้อมคอก (ภาคกลาง)

กว้างเข้าไว้ไปทำรั้วที่นา (ภาคใต้)

ของกินปักกินมันเน่า ของเก่าบ่เล่ามันลืม (ภาคอีสาน)

ของบ่กินซึ้นเน่า ของบ่เล่าซึ้ม (ภาคเหนือ)

ภาษิต พังเพย สำนวนคำพูด ของชาติอื่นที่เหมือนของไทย เช่น

To count chickens before they are hatched. คล้ายกับของไทย คือ
ไม่เห็นน้ำตัดกระบวนการ ก็ไม่เห็นกระบวนการโก่งหน้าไม้.

Out of sight, out of mind. คล้ายกับของไทย คือ
สามวันจากนารี เป็นอัน.

สำนวน หรือ คำพูดเชิงเปรียบเทียบของชาติอื่นก็มีคล้ายของเรา เช่น

As black as coal.

As red as blood.

As white as snow.

แต่การเปรียบอาจต่างกันไปได้ เพราะสิ่งแวดล้อมต่างกัน เช่น as white as snow ของไทยเรา ถ้าเปรียบความขาวจะไม่เปรียบกับหิมะ แต่เปรียบว่า ขาวราวกับหยากกล้วย, ขาวราวกับไข่ปอก, ขาวราวกับปุยนุ่น ฯลฯ

การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบนี้ บางบทที่เหมือนกันเราก็จะนำไปยิ่งของต่างชาติมา แต่บางบทก็ไม่อาจตัดสินได้ว่ายิ่งมา หรือของเรางดังเดิม หรือเขายิ่งเราไป ดังนี้

องุ่นเปรี้ยว เป็นสำนวน ซึ่งมาจากการพูด Fable ตรงกับสำนวนของฝรั่งว่า Sour Grapes เชื่อว่าไทยราจสีมของฝรั่งมา เช่นเดียวกับ สำนวนที่ว่า รักลัน รักสุนขฉันด้วย ตรงกับของฝรั่งว่า Love me, Love my dog. เป็นต้น แต่บางบทเรามีอาจบอกได้ว่าใครยิ่งใคร หรือต่างชาติต่างมีตรอกนัน เช่น

น้ำดีไม่ลึก

Still waters run deep.

หมาเห่าไม่กัด

Barking dog never bite.

ຕະກະລະອຍ່າງກັນໜູ້

As greedy as a pig.

ກາບີດຂອງອັກຖຸນທນີ້ວ່າ a bird in the hand is worth two in the bush.
ມີຄວາມໝາຍເໜືອນຂອງເປົອຮັບເຊີຍວ່າ a sparrow in the hand is better than a hawk in the air.
ແລະຂອງເຍອມນີ້ວ່າ a sparrow in the hand is better than a pigeon on the roof. ເປັນຕົ້ນ.

7. ກາຣສຶກຢາໂຄຣງສຣ້າງຂອງກາຍີຕ ພັ້ນເພຍ ສໍານວນ

ເນື່ອເຮົາໄດ້ຮັບຮົມຂ້ອມລາກີຕ ພັ້ນເພຍ ທີ່ວີ້ວ່າ ສໍານວນຄຳພຸດຂອງຄືນຕ່າງ ຖ ທີ່ວີ້ວ່າຂອງຫລາຍ ຈາຕິມາມາກພອ ເຮົາຈີ່ກາລັກຂະແນໂຄຣງສຣ້າງອັນມີລັກຂະແນວ່ວມກັນໄດ້ດັ່ງນີ້

7.1 ກາຣເລີ່ມຄຳສັນຜັສ (Alliteration) ເຊັ່ນ

ຂົງກົງຮາ ປ່າກົງແຮງ

ນ່າວກັບສາວ ມະນາກັບພຣິກ

ນ້ຳເຖິງເຮືອ ເສື່ອເຖິງນ້າ

ມື່ນຶ່ງແລ້ວ ບໍ່ແອມແຕມສອງ ຫຼືເວືອນ້ານອອງ ຜັນສອງຫ່າງລົມ

ເຈີນຍູ້ໃດນ້າ ຄໍາຍູ້ໃດດິນ

Live and learn

Look before you leap

7.2 ກາຣໜາຄ້າ (Repetition) ເຊັ່ນ

ຮັກວັວໃຫ້ຜູກ ຮັກລູກໃຫ້ຕີ

ຮັກມີໃຫ້ສຣັງສວນໝາກ ຮັກຍາກໃຫ້ມີເມີຍສອງ

ຮັກດີໜາມຈົ້ວ ຮັກໜ້ວໜາມເສາ

ຕົນສາຍໃຫ້ສຣັງສວນພວ່າວ ຕື່ນເຂົ້າໃຫ້ສຣັງສວນຍາງ

Love me, love my dog.

Live and let live.

7.3 ໃຫ້ວິທີກາຣເປົ້ນເທີບນອຍ່າງອຸປະກິດນີ້ (Metaphor) ດີ່ມີໄດ້ກ່າວສອນໂດຍຕຽງ
ນອກປະສົບກາຣນີ້ ຂົວເທິງຈົງ ແຕ່ຍກສົ່ງໜີ້ລົງໄຕນາກລ່າວເປົ້ນເທີບ ຜູ້ທີ່ຈະຕ້ອນນຳໄປປ່ຽນໃຫ້ ໄທ
ເຂົ້າກັບສຳຄັນກາຣນີ້ ເຊັ່ນ

ນ້ຳເຄີດ ອອພຸດ

ຝາກປ່າຍ່າງໄວ້ກັນແນວ

ແນວໃນອຸ່ທນຽມເງິນ

ນາໜັນໄຫວົບດັກ

A bird in the hand is better than a hundred flying.

Don't change horses when crossing a stream.

7.4 ສໍານວນພຸດມັກໃຊ້ກາງຄ່າວເປົ້າຍນເທືບນ ທີ່ຈຶ່ງຄລ້າຍກັນກັບຂອງຝ່ຽວທເວີກ

Proverbial Comparison ເຊັ່ນ

ແກ້ມແດງເໜີອິນລູກຕໍ່າລົງສຸກ

ແຮ່ງເໜີອິນຫວ້າໂຈ

ພອນອຍ່າງກັນໄມ້ເສີຍປີ

As fresh as a daisy.

As red as a rose.

To fight like a tiger.

เพลงชาวบ้าน

ประโภชน์หรือคุณค่าของเพลงชาวบ้าน คือ

1. เป็นเครื่องให้ความบันเทิง เนื่องจากในสมัยก่อน เครื่องให้ความบันเทิงต่างๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ ภาคยนตร์ยังไม่มีหรือมีแค่ก็ยังไม่แพร่หลาย ดังนั้น เพลงร้องซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวบ้านที่จะใช้ขับร้องเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ทั้งในยามว่าง และในยามประกอบการงาน ในยามว่าง เช่น เสร็จจากฤดูทำงาน ถึงหน้าก็มีเพลงเรื่อง เทศกาลต่างๆ ก็มีเพลงรำวง เพลงพวงมาลัย เพลงอีชา เพลงล้อเล่น เป็นต้น ในการทำงานเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดก็อาจร้องเพลง เช่น เพลงเกี่ยวน้ำวัว เพลงส่งฟ้าง ก็มีคันกำเนิดจากการทำงาน

2. เราก็สามารถใช้ประโยชน์นี้อธิบายความเป็นอยู่ของกลุ่มชนนั้นๆ เช่น

เคยอาบน้ำเล่นงอ	ตัวยกันหนอนแม่จำ
กระโดดคูณดันตาม	จิตเตใจตัน
เคยกินหมุดหา	เมื่อเวลาตะวันบ่าย

จากเนื้อร้องที่สะท้อนความเป็นอยู่คือ ชาวบ้านจะไปอาบน้ำที่ห่านน้ำกัน บังก์ไปชักผ้า เพราะฉะนั้นหนุ่ม ๆ จึงมักไปปืนสาวที่เดินทำ เพลงชาวบ้านจึงมีเนื้อร้องว่าจะไปดินท่า หรือไปอาบน้ำ ที่ห่านน้ำอยู่หลังบ้าน อีกบทหนึ่งว่า

น้องจะไปยังดินท่า	จะไปสร้างคงคานเหมือนดังใจ
จะไปปลาราคินให้มันสื้นผ้าห่มมอง	จะลงรักบีดทองไว้ข้างใน
น้องจะนุ่งผ้าพินรีบ้างบ้าง	ก็ให้มันเห็นร่างร่างไว้ไว้
เนื้อร้องบางตอนซึ่งให้เห็นว่าผู้หญิงสมัยก่อนต้องคำข้าวเอง ดังนี้	
ถึงเวลาค่าค่า	น้องเคยคำข้าวโดย
จักรลัณสนอยลอย	พี่เดินเลาะทางหดดวง
น้องลิมกระดังพี่ยังถือดัง	เอาตามไปส่งแม่ดวงใจ

บ้างตอนแสดงให้เห็นการแต่งกายของชาวบ้าน ดังในเนื้อร้องเพลงบ้ำ ว่า

รับแต่งตัวไม่มั่วอยู่ช้า

จะออกกิไปดูหน้าเจ้าพวงผู้ชาย

หยิบผ้าเก่าอกไว้หยินผ้าใหม่อกมานุ่ง

หยินเข็มขัดรัดพุงละว่าเร็วไว

หยินสีนวลขันมาพาดบ่า

หยิบเอกสารสำคัญมาห้อยให้ล

ทั้งกระจะกระจันทน์ทั้งน้ำมันตานี่

ทั้งสัมภึ้งกิลังเข้ม่ากิใส่

จับเบม่าไปปั้งแปดเก้าชั้น

หยิบมีดโคนมาแล้วกันหน้าใหม่

น่องน้ำมานแหงไว้สันไม่ตั้งขอบ

.....

น้องก็หยิบหวีน้อยขันมาสอยเสย

ผุมเพ้ากิเลยกิกระจาด

ผุมตกลมาเส้นเห็นว่ามันไม่งาม

น้องก็เลี้ยวอาหือกตามต่อไป

หยิบกระจากคันฉ่องขันมาส่องดูเงา

รูปยังสวยเป็นสาวทันสมัย

มือหนึ่งใส่แหวนแขนหนึ่งใส่สร้อย

แล้วก็เดินยิ้มน้อยยิ้มใหญ่

เดินกระซัดกระซ้ายแล้วลอดอยหน้า

กริดกิริยาว่าจะไป

บ้างตอนแสดงให้เห็นการรับวัฒนธรรมตะวันตกในด้านการแต่งกาย ดังนี้

เรามาจัดแจงแต่งตัวให้หัวผัดหน้า

ตอบแต่งกายากันให้ทันสมัย

เราเป็นชายโดยสอดต้องนุ่งกางเกงขาสัน

ใส่เสื้อแบบคอบานรองเท้าผ้าใบ

เราจะใส่รองเท้าคัคซูจะเป็นเจ้าชู้หยาบช้า

แต่งนักจะเกินหน้าไม่ใช่ต่ำเท่านั่งเจ้าหน่าย

แต่งตัวล่นเพลงต้องนุ่งกางเกงหรรษา

แต่งกันให้จังให้สาวเห็นชอบใจ

สวมเสื้อชั้นในล้วนแต่ผ้าไหมอย่างดี

พร้อมห้าอปรารวิสั่งกิลังเหลืองแกล

๑๑๐๐ กตอนนานงว่า

เสือยกทรงผ้าขาวสาวไว้ใน

เสือนอกที่ใส่ผ้าบ้านบาง

เห็นสร้อยคอจางลาง

ห้อยอยู่ที่หัวร่าง...เอี้ย...นม

ดูเหมือนหนู

คุวค้างคอถันพอสม

หน้าตาขำคม

ส่วนผมเจ้าตัด...เอ็มลอน

3. เพลงชาวบ้านสะท้อนค่านิยมความเชื่อ และประเพณีต่างๆ เช่น เนื้อร้องเพลงพวงมาลัย ตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมว่า ผู้หญิงต้องการแต่งงานเพื่อความมีน้ำมีใจ และพ่อแม่ ก็หวังให้ได้กินขันหมาก ดังนี้

เอօระheyดอยนา	ลอยมากก็ลอยไป
พ่อแม่ท่านเลี้ยงมาก	จะกินขันมากให้ได้
ไม่ได้กินหนมต้มอมน้ำตาล	น้องไม่รับประทานของใคร
พวงเขย์มาลัย	ถอยหลังกลับไปเดี๋ยว
บางบทสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องคากา	นะเมตตา ดังนี้
แม้นหยิ่งได้เดพบกเล่นน้ำอบราดี	ต้องวิงแหวนแคร่นทรืออกมาให้
แล้วหยิบเบงชั้นผัดหน้าว่าคากาหลวงฟ้ออ่า	ว่า อ อ อะ อะ จันเม็ดเบงเป็นไอ
แล้วหยิบไข่กันเป็นแก้วต้าแมวเป็นเพชร	ว่าวนป่าวอกสำเร็จเว้าก์เตรียมอาไว
อีกบทหนึ่งเป็นบทผู้กรัก ชาຍเกียจหยิ่งแต่หยิ่งไม่รัก ชาຍกใช้เวทมนตร์ ดังนี้	เอ้อไปวางแผนระหว่าง
พึงทำงป้อม	สมนึงกันงนัว
ในโอลังน้ำมินาน	รักเพ้อลืมผัวไว
ผงไส่หลงซ่อ	เราเคยได้สร้างกุศล
บางบทสะท้อนความเชื่อในเรื่องบุพเพสันนิวาส ชาติหน้า เช่น	มันจริงเสียแท้�ั่นคง
แต่ป่าเลปางหลัง	แม่คอบลังจงปลงใจ
มากับแม่คุณสองคน	โดยชาติหน้า น้อง เหอ เอ้อ เอี้ย เอี้ย เอี้ย
นี่แหละเนื้อคุ้ยของน้อง	การท่านนายพัน ดังนี้
และ	การท่านนายพัน การท่านนายพัน พันเมืองพี่ชาຍ
ชาติหนมดาวนา	ว่างมาพาดพัน พันเมืองพี่ชาຍ
บางบทสะท้อนความเชื่อเรื่องความพัน	ไม่คุ้ยสายให้
เมื่อคืนพี่น่อนพัน	จะดีหรือร้าย
พี่จะเต็องจะดัน	โบราณเขามี มีคำทำนาย
การผันเช่นนี้	ต้องตามความหมาย
อ้อ...การผันเช่นนี้	กับคำทำนาย
ว่าจะได้คุ้ยสอง	พลงชាតบ้านบางบทสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับลักษณะของชาษช่วง เช่น
ขอให้ดังช้ำ	น้องมาได้พัวคนพาล
พลงชាតบ้านบางบทสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับลักษณะของชาษช่วง เช่น	การกินเหล้าก็เก่ง
พี่มาว้าชี่นเห็นช้ำ	มันดำเนียไม่เกรงใจ
หัชชีดีหัชชีร้าน	
ชาโรงป่อนແบี้ย	

บางบทค่านิยมเกี่ยวกับการเคารพครูอาจารย์ พระรัตนตรัย พ่อแม่ หรือเทพ เท็น
ได้จากเพลงชาวบ้านแบบทุกแบบ จะขันตันคำยินทีให้วัครุ ดังนี้

จะยกหัตถ์เหนื่อยอม	จะประณเหนือเกล้า
จะไหว้คุณพระเจ้า	ท่านผู้มีคุณดอภาค
ให้วัทัพพระพุทธพระธรรม	ที่เลิศล้ำในเว淫
ให้วับธรรมารดา	อิกหงคุณพ้าคุณคิน
จะไหว้เสียให้เสร็จสิ้น	ตามอารามณ์ประสงค์
ให้วัทัพครุพักกอักษร	ที่ได้ชั้บอนบอกรวงให้

4. ศึกษาเพลงชาวบ้านในด้านเนื้อร้องจะเห็นลักษณะของคนไทย คือ ความเป็นคนรักสนูก
ช่างเจรา ผีป่ากคม เช่น

ช. กอพงไหวใหวตอไม้โยนโยน	มันจะเป็นหมาหรือคนแม่คุณก็จำไม่ได้
ถ้าเสียงคนมันชัดถ้าเสียงสัตว์มันช้าเสียงหมามันถี่	สังเกตกันเท่านี้ยังสังเกตไม่ได้
ญ. ถ้าเสียงคนมันช้าเสียงหมามันถี่	จะให้สังเกตเท่านี้หรือสังเกตไม่ได้
นี่มันเสียงคนป่านเสียงหมา	น้องก็ไม่รู้ว่ามันเสียงอะไร
หรือบทผู้กรักของเพลงนา ตอนหนึ่งว่า	
เดือนแจ้งเดือนแจ้ง	ส่องแสงเข้าในห้องน้องนอน
พี่จะแปลงเป็นไร	เที่ยวตอมเที่ยวได้ไปตามมุ่งตามหมอน
ขบเข้าสักแปลบ	แล้วแอบลงนอน
ออ ถ้าเป็นหนูเป็นไหน	พี่จะได้ไปตามแปตามกลอน
พอเห็นเจ้าไร่จุก	โดยปลุกลงนอน

5. ศึกษาเพลงชาวบ้านแล้วมักจะเห็นลักษณะเฉพาะของเพลงชาวบ้าน คือ

5.1 มักแทรกบทหยาบโลนกับโลกิย์สัย เพื่อความสนุกสนาน คนดูคนฟังจะสนุกเช่นหาก
ถ้าผู้เล่นร้องบทหยาบโลน บทหยาบโลนนั้นผู้ร้องและผู้ฟังผู้ดูมิได้เห็นเป็นเรื่องหยาบคายหยาบโลนเลย
บทหยาบโลนเหล่านี้บางทีผู้ร้องก็ร้องตรง ๆ บางทีก็ร้องอย่างเบรียบเที่ยบ และบางทีก็ร้องอย่างสองแง่
สองมุม ดังนี้

ญ. สิมานี้นึกกิค	ลูกนิมิตรมีอยู่กี่ใบ
ตรงไหนนะพ่อร้อยชั้ง	ที่เข้าผังพักชชัย

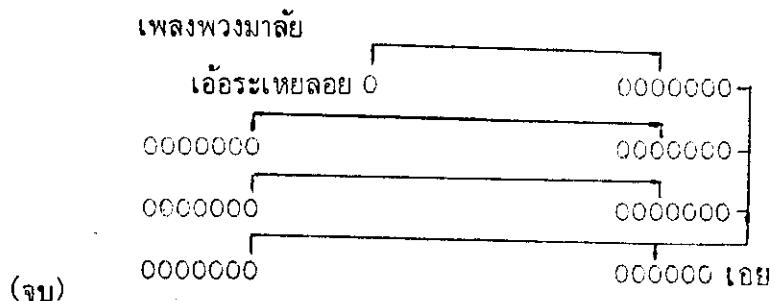
ช. สีมาหมันมีแปดทิศ	ลูกนิมิตรมีอยู่สามใบ
ลูกหนึ่งเข้าผึ้งไว้มิด	สองลูกหนันบีดดูซ้าย
หรือ	
ปลาเด่นน้องแกงแพด ¹	ปลาชันเม็ด ² น้องแกงหวาน
หอยแครงหอยแครง	น้องจีไส่ajan
พอเปีดฝ่าซี	แลกเห็นหมีขันคลาน
อีกบทหนึ่งว่า	
แม่ ค. เต่าตีนตุ่มแม่เต้าตามเต่งตั้ง	พีรักน้องดิตังพีรักน้องลีมตาย
ถ้าได้แม่นญูเดินตามพีจะให้อยู่หอดเต้นท์	เมื่อยามโตรจะได้เต้นมันจะได้ถึงตับไถ
พีเหลียวตาแลตาม	อยู่กันแม่เหลืองกันต่อง
พือยากจะอยู่แตะต้อง	กับแม่ลูกสองปล่อยปลี
พือยากจะเตตัดตี	กีเมื่อเวลาจุดได้
บอกอีตุ่มน้องตามเอ็งอย่าลีมไม้อั้ง	ถ้ายอมให้พีต่างถึงตายไหนพีก็ตาย
ถ้าพีได้แตะต้องอยู่กับน้องสองเต้า	พีจะหาแตงบีอนเต่าไปปุนวันตาย
5.2 มักมีการเปรียบเทียบ และเล่นคำ (ALLITERATION) ดังนี้	
พิศดูขันนงเนตร	ชั้งงามวิเศษเหมือนดังคันศิลป
เส้นเกศาคำขับ	เหมือนกับสีนิล
อ อ ส่วนเนตรหั้งคู่	เจ้าช้ำเลิองดูทำให้ใจฝีพิน
ช ช งามวิเศษ	เหมือนเนตรมฤคิน
พิศแขนของเจ้าเหมือนลำมูก	พิศดูไรจุกเหมือนชักลวดทอง
พิศดูนัยนา	ทันคาดากั้งสามสิบสอง
เจ้ายมเมื่อได	แล้วไปเป็นยอง
เปรียบเทียบอีกลักษณะหนึ่ง คือ	
ปทุมทองสองดอก	ส่องก้านนานออกเรณูชูใบ
นานล่อเมลง	ต้องแสงอ่อนทัย
การเล่นคำ เช่น	
ตัวพีจะชนไม้ย่าง	ให้แม่นญูบีบังฟังที่พีบรรยาย

1, 2. ภาษาเด่นภาคใต้ เขียนตามสำเนียงที่ร้อง

สูงโคนไม้กางพื้นบ่อเราอย่างไปเบอะແຍะ
มันให้ล้ออุ่นอยู่ที่โคนต้นยาง
ออกจากคงไม้ย่างพื้นก็ขยาย
พยุงทางเย็บดุดอกมันห้อยระย้า
มันถ้าจะเป็นยาวยะยม
กินลูกยะยมกันเสียหายอยาก
เข้าดงลำไยมันมีไม้หลายอย่าง
ไอที่ก้มหันอิอิที่ต้อมีขัน

ยางมันขยายให้เลี้ยมเป็นไข่
ເຄົ້ານິຫະຍ່າງໄປຫຍ່າມັດມີອືບືນໄຍ
ຕັ້ນຍອມັນຂຶ້ນຍັດໄມ້ທາງຂໍາຍ
ນອງສາວອາກກິນນະຍົມຕັ້ນໃຫຍ່
ພື້ນຕັ້ນລອງຂໍມົກນແຕ່ລູກໃຫຍ່ໃຫຍ່
ແລວກເດີນຍ່າຍັກເຂົ້າໄປໃນດຳໄຍ
ໄມ້ຮູ້ວ່າໄມ້ອືບືນຂຶ້ນອູ້ທີ່ໂຄນລຳໄຍ
ດັດລົງໄປທີ່ໂຄນຍັງມີໄຈ

6. ศึกษาลีลาร้อยกรองของเพลงประเกทต่าง ๆ ร้อยกรองที่ใช้ร้องเพลงพื้นบ้านจะเป็นกลอน แบบแผนง่าย ๆ ที่สัมผัสคล้องจองกันไม่คำนึงถึงความ слะสละพิถีพิถัน อวย่างกลอนในวรรณคดีที่คิดแต่งขึ้น และฉบับนักวิวัฒน์รังสรรค อย่างไรก็ตามกลอนในเพลงพื้นบ้านก็มีความไฟแรงง่ายๆ และแสดงให้เห็นปฏิภูติความสามารถของผู้ร้องได้เป็นอย่างดี กลอนเพลงแต่ละชนิดจะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละแบบไปชี้เราระดับศึกษาให้ละเอียดได้ จะยกตัวอย่างให้เห็นดังนี้

ตัวอย่าง

ເອົ້າຮະເຫຍລອຍມາ

ໄຫວ້ຄຸນພຣະວັດນຕຽຍ	ຍກມືວັນທາສິງຄັດສີທີ
ໄຫວ້ຄຸນບົດມາຮາດາ	ແລະເກີມໄຫວ້ມືຖື
ທົງຄຸນແກ້ວນາອາຈາරຍ	ທີ່ເລີຍລຸກມາຮອດຊື່ວິດ
ຈັນຈະວ່າເພັນພວງມາລີ	ໄຫ້ຄວາມໜ້າໝູ່ຮູ່ງເຮືອງວິທີ
ພ້ອ່ນ່ອມກອກພ່ອດອກມະນິດ	ຂອງກລ່າວໄດ້ສມດັງຈິຕ
	ຂອອຍ່າໄຫ້ຕິຫຼັດເວຍ

ເພັນເວົ້ວ ມີລັກນຸ່າແຈ້ນກັບລັກນຸ່າຄົລ້າຍເພັນພວງມາລີ ດີອີເສີ່ງກ້າວຮົບທັງເບີນເສີ່ງເຕີຍວິດລອດ ແດ້ເພັນເວົ້ວແຕ່ໂຕຕອບສັ້ນ ๆ ເພີ່ງນທ-2 ປທ ສລັບໜ້າຫຼົງ ລົງທ້າຍດ້ວຍເອຍເຫັນ

เดียวกัน จำนวนพยางค์ของกลอนชาวบ้านมักยืดหยุ่นได้มากกว่ากลอนของวรรณคดี ในวรรณคดี 4—12 พยางค์

เมื่อศึกษาจันทลักษณ์ของเพลงก็ควรศึกษาท่วงทำนองหรือจังหวะการร้องควบคู่ไปด้วยจะทำให้เราเกิดความเข้าใจความชานชึ้นในศิลปะของชาวบ้านยิ่งขึ้น เพราะเพลงแต่ละชนิดอาจมีผังจันทลักษณ์คล้ายกันแต่มีท่วงทำนอง ลีลาจังหวะการร้องต่างกัน เช่น เพลงเรื่องร้องดังนี้

ภู. ครั้นจะไม่เล่นกีเห็นเช่นว่าจะเก้อ เห็นพวงพีชะเง้อ (ย้ำไี้) และหา (ชะ)
น้องจะไม่เล่นกีได้ กลัวพีจะอยาย (ย้ำไี้) แก่น้ำ (ชะ)
แต่พอพ่องคำปลอบน้องจึงตอบว่าฯ ไหนให้นพวงพีได้มาร่อนເຍ
(ลูกคุ้รับ) “ไหนให้นพวงพีได้มาร่อนເຍ”

เพลงนี้ยัง มีจันทลักษณ์คล้ายกับเพลงพวงมาลัย และเพลงเรื่องแต่เมืองวิธีการร้องและลูกคุ้รับเป็นเฉพาะพิเศษ คือ เมื่อร้องได้ 2 วรรค ลูกคุ้รับจะรับ ต่อจากนั้นจะซ้ำความวรรณสุดท้ายอีกครั้งแล้วร้องต่อ สลับกันไป ลูกคุ้รับจะรับได้ 2 วิธี คือ

1. รับว่า เอ ชา ชา ชา ชา นอยแม่
2. รับว่า เอ ชา ชิ ชิ ชา ชา ต้าลา ต้าลา ชา นอยแม่
ตัวอย่าง

เอย พ่อແเน້ດູຫນັກ້ອຍາກຈະພິ່ງເຮື່ອງ
ฉบັນມາຈັດແຈງແຕ່ຕ້ວນນີ້ມັວຕະບອຍ (ลูกคุ้รับ)
ເອຍ ພ້ອແນ້ດູຫນັກ້ອຍາກຈະພິ່ງເຮື່ອງ
ຈົນມາຈັດແຈງແຕ່ຕ້ວນນີ້ມັວຕະບອຍ (เออน่า)
ເພື່ອນເລັ່ນເຂາຈະຄອຍນານຫລາຍ
(ลูกคุ้รับ)

ເພື່ອນເລັ່ນເຂາຈະຄອຍນານຫລາຍ
ຈະໄປສໍາຮສລະກິນໃຫມັນສັນນັວໝ່າງ
(ลูกคุ้รับ)

7. ศึกษาเชิงเบรี่ยນเทียบเพลงชนิดเดียวกันแต่คนละท้องถิ่น เช่น เพลงเรื่องของภาคกลางกับเพลงเรื่องของภาคใต้ หรืออาจศึกษาเพลงชนิดเดียวกันเพื่อศูนย์รวมการได้ การศูนย์รวมการอาจสังเกตได้หลายอย่าง เช่น ดูจากคำศัพท์ที่ใช้ การบรรยายสิ่งแวดล้อม เนื้อเรื่อง ดังนี้

- ต้าแม่หนูเดินตามพี่จะให้อยู่หอเต็นท์
- เราจะใส่รองเท้าคัดชูจะเป็นเจ้าชู้หายน้ำ

ใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษเข้ามาในเนื้อร้อง แสดงได้ชัดว่าเนื้อร้องนี้อย่างเก่าแก่ที่สุดก็คงอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6 ลงมา เพราะช่วงรัชกาลก่อนรัชกาลที่ 6 ภาษาอังกฤษยังไม่แพร่หลายในหมู่ชาวบ้าน

บ้างบท บางเรื่องกรองเกี่ยวกับสังคมไทยครั้งที่ 2

เมื่อวันที่แปดธันวาคมพิการตีสอง

เมื่อวันที่แปดธันวาคมพิการเที่ยงตรง

พมเห็นเขายกหัวเข้ามาสมบท

พากันนั่นบ่วนพอรู้ว่าอยู่ปุ่น

โดยมากก็ว่าพวกจีนพากันสัญจร

ต่อมามีนานรัญญาสัญปุ่น

ว่าจะขอเดินทางไปยังอังกฤษ

เป็นมิตรกันเข้าแล้วต่อหน้าพระแก้วมรกต

ญี่ปุ่นถึงแหลมทองในประเทศไทย

จะเป็นเวลา กีโมงฟุมก้ารู๊ไม่

ใครไม่รู้ก็ว่ารบพากันทุนทุราย

มันชักมีเวรเข้าวุ่นพากันหวั่นไหว

ข้านคงเข้าดอนกันไม่ว่าทิศใด

ใช้ทุกด้วยมาทูลกับรัฐบาลของไทย

มาชำนาญขึ้นเป็นนิจหาเครื่องกันไม่

รู้แน่เป็นกำหนดคือพระราชบรมวินัย

ฯลฯ

เพลงชาวบ้านนี้แต่ดึงเดิมเล่นกันทั่วไป

ครั้นต่อมาเหลือน้อยลงคือ

ผู้เล่นมีจำนวนจำกัด และเล่นกันในเทศบาล หรืองานบางงาน เช่น งานบุชาสังเกตจากเนื้อร้อง ดังนี้

เจ้างานท่านใช้

ให้เราภิปรายเรื่องชุมชนชุมนา

แล้วต่อเทียบพุ่มชมโฉม

เรื่องประโภตต่างต่าง

ฉันถือโอกาสชมเลย

นั่นแหละเหยยนกยาง

ฯลฯ

อ้อ ฉันขออวยพรให้

เจ้างานท่านได้ชื่อความสุข

ขอให้กิจญ์อยู่ยิ่ง

ไปทุกสิ่งนานา

ເພື່ອກຄ່ອມເຕັກ

ກາຮົກຂາເພັນກລ່ອມເຕັກ ອາຈົກສົກຫາທ່ວງທ່ານອງ ້້ນໜ້າຂອງເພັນກລ່ອມເຕັກ ທີ່ອາຈົກສົກຫາ
ເປັນຫວັນ້ອງ ຖັນ້ນ

1. ສົກຫາຄຸນຄ່າຂອງເພັນກລ່ອມເຕັກ

ເພັນກລ່ອມເຕັກເປັນເຄື່ອງຊ່ວຍໃຫ້ເດັກນອນຫລັບ ຈຸດນຸ່ງໝາຍຂອງເຈົ້າຂອງເພັນກລ່ອມເຕັກກີ່ໂອ
ໃຫ້ເພັນກລ່ອມເຕັກເພື່ອຂັບກຸມໄຫ້ເດັກຫລັບ ເພຣະເພັນກລ່ອມເຕັກສ່ວນໃຫຍ່ຈະມີທ່ວງທ່ານອງ ນຸ່ມນວລ
ອ່ອນເວື່ອຍ ແນະກ່າກ່າວຂັບກຸມມີການເອັນທ່ວງທ່ານອງ ເຊັ່ນ ນກເຂາເອຍ....ຫວູ້ອີ.....ເອັ້.....ເປັນຕົ້ນ
ນອກຈາກປະໂຍໍ້ນັ້ນສຳຄັນນີ້ແລ້ວ ທາກເຮົາພິຈາຮານເນື້ອໜ້າຂອງເພັນກລ່ອມເຕັກຈະເຫັນວ່າ ເນື້ອຮັ້ງຂອງ
ເພັນກລ່ອມເຕັກມີຄຸນຄ່າອື່ນ ຖັນ້ນ

1.1 ສະຫຼັບໃຫ້ເຫັນຄ່ານີ້ນຂອງໜ້າບ້ານໃນດ້ານ ຄຸນສມບົດຂອງຫຼິງ ພົມງົງທີ່ນອນຕົ້ນ
ສາຍ ດີແຕ່ແຕ່ງຕົວ ໄນເປັນແນ່ມ້ານແນ່ເວືອນ ຈະຄຸກຕໍ່າຫີ ເຊັ່ນ

ລູກເຂົ້າລູກສາວ	ລູກຂອງໜ້າເມືອງເໜືອ
ທາງນິນເບີນເນື້ອ	ກໍາຂະໄວກີ່ໄມ່ເປັນ
ທຸງໜ້າວແຕ່ລະໜົ້ວ	ສັນພຶກກ່ອເປັນເກີຍນເຂັ້ນ
ນ້ຳງົກນ້ຳງົກດິນ	ນ້ຳງົກເປັນທ້ອງເລີນ
ທຸງໜ້າກີ່ໄມ່ເປັນ	ໜ້າໜ້າເລັ້ນໄມ່ມີອາຍເອຍ
ຫວູ້ອີ	
ຢາ.....ເອັ້.....ນກຄຸ່ມເຫວ	ອີທຸນ່ມຕັ້ນເພີຍນ
ເຖິຍມໄດ້ຜົວເໜີຍນ	ນັ່ງເຂີຍແດ່ເລີນ
ໄນ້ພືນກະໄມ່ຕ້ອງ	ຜັກນຸ່ງໜ້າຍຄລອງກະໄມ່ເກັບ
ນັ່ງເຂີຍແດ່ເລີນ	ເກັບເຮືອນນິນທາ...ເອັ້...ເຫວ...ເພື່ນ
ຫວູ້ອີ	
ໄກເຄື່ອນເຫວ	ຂັ້ນເກືອນທັງນັ້ນ
ໂລກສາວຂຶ້ນຄວ້ານ	ນອນໃຫ້ແນ່ປ່າຍ
ຈວຍໄດ້ດ້າມຂວານ	ແຍງວານຕັ້ງຜູກ
ນອນໃຫ້ແນ່ປ່າຍ	ໂລກສາວຂຶ້ນຄວ້ານ...ເຫວ...ກາຮ

หือ	
โลกสาวเหอ	โลกสาวบ้านหัวนอน
สร้างเล็บไว้ Wongonon	ไว้นอนกิตซู
กิตโหนกิกดฝ่าย	สาวไม่นอนรู้
ไว้นอนกิตซู	คริรโลซ่า่งคิดให้
หือ	
โลกสาวเหอ	โลกสาวชาวบ้านหัวนอน
ใช้ไฟแกงนอน	โกเช้าโกเทียง
ไฟแกงปลาดุก	ดอกทองมันจุกลงทึ่งเงียง
ดอกทองหน้าเกลี้ยง	หนามันอี้เลียงผ้า

๗๗

จะเห็นว่าหถุที่ขาดคุณสมบติของหถุจะถูกตำหนินามาก มีเพลงกล่อมเด็กที่กล่าวตำหนิหถุที่ขาดคุณสมบติที่ดีไว้มาก สำหรับชายที่ไม่ได้ถูกตำหนิ ค่านิยมของสังคม คือ นิยมชายทำกิน ไม่ขี้เหล้าเมยา ถ้าชายกินเหล้าเมยาจะไม่มีใครยกย่องดังเนื้อเพลงว่า

อา...เอ้อ.. เวเปลเหอ	เวแล้วเวใจ
กินเหล้าเหมือนไฟ	คริให้ลูกสาว
พอกินเหล้าแล้ว	พากันໂหจ้า
คริให้ลูกสาว	เจ้าบัวข์เมะเหล้า...เอ้อ...เหอ

1.2 สะท้อนให้เห็นความคิดที่ว่า “เชื่อในทึ่งแคร” ถ้าพันธุ์ไม่ดี ลูกหลานก็ไม่ดี ด้วย เช่น

ไปไหนเหอ	พาน้อร์ปักัน
ถางไรไปลอกมัน	มันไม่ลงหัว
แผ่นดินหมันดี	ಡಡันธូម៉ាអម្រាប់
มันไม่ลงหัว	สาวយោនໃหវាកិន

1.3 เพลงกล่อมเด็กบางบท อธิบายเรื่องธรรมชาติวิทยา เช่น สัตว์กางหัวใจให้ແນກพืក ดึง

นกกาเหว่าเยย	ไข่ให้แม่ก้าพึ้ก
แม่ก้าหลงรัก	เลียงดังลูกในอุทธร
คำบอาข้าวมาเพื่อ	คำบเหยื่อนำบ้อน
ปีกหางเจ้ายังอ่อน	เพ็งจะสอนบิน
พาลูกเที่ยวหาภิน	ตามลำธาร
หรือ	

นกเอียงเอย มาเลียงความเจ้า อ้ายความกินเข้า นกเอียงโคนจุก อ้ายนกอีอก มัน ไปทำขัญ เจ้านกอัญชัญ มันไปสวัดมนต์ นกกระยางกลางฝน ก้มพร้อมกัน.

เพลงกล่อมเด็กแต่ละบทอาจสะท้อน หรือให้คุณค่าแตกต่างกันไป ดังนั้นในการศึกษาจึงต้องพยายามพิจารณาให้ละเอียดเป็นบท ๆ ไป

2. ศึกษาเพลงกล่อมเด็กในเมือง นำจิตวิทยามาช่วยวิเคราะห์ จะเห็นว่าลักษณะของการกล่อมให้เด็กหลับจะต้องมีการหลอกล่อ สังเกตได้จากเนื้อร้อง เช่น

นอนสาลูกเยอ	หลับตาไปอวยช่วย
เห็นไฟมาขายกลัว	พ่อสิชือให้กิน
แม่เจ้าไปไช	ເພີ່ນສິຫນກໃໝ່ມາຫາ
แม่เจ้าไปนา	ເພີ່ນສິຫນກໄປໆປລາມາຕ້ອນ
แม่เจ้ามาหอด	ແລວງົງຄ່ອຍຕື່ນກິນນັນ
หรือ	

นอนสาเหนอหลับตาจัวยจัวย	ເຂາມາขายກ້ວຍແນ່ໜ້ອໃຫ້ກິນ
เจ้าสุบินนอนสาลูกแก้ว	นอนอยู่ແລ້ວໃນອ່ສາຍໄໝມ
นอนอยู่จัก gwy ไปໄວໄວ	นอนอยู่ໜູ້ໃຫຍກວູຍໄປໄດ້ນເຕັນ
บางบทแสดงให้เห็นถึงความรัก ความหันหนอนมเด็กดังนี้	
เจ้าเน้อลະມຸນເຂຍ	ເນື້ອຈັ້ອຸ່ນແໜ້ອນສໍາລື
แม่มີໃຫ້ຜູ ໄດ້ຕອງ	ເນື້ອຈັ້ຈະໜອງຄວີ
ກອອດີເຈົາຄົນເດີຍວເຍ	

การแสดงความรักความหันหนอนมเด็กนี้แสดงออกจากเนื้อร้อง การเรียกเด็ก เช่น เรียกว่า เจ้าเน้อลະມຸນ, เจ้าเน้อลະເອີຍດ, เจ้าเน้อເຢືນ, เจ้าທរາມສວາຫ, เจ้าທរາມສົງວນ ລະ ນอกจากการแสดงความรักความหันหนอนมแล้วยังแสดงความห่วงใยอย่างลึกซึ้งอีกด้วย เช่น

เจ้าทราบส่วนເອຍ	ส่วนເຈົ້າໄວນເວືອນ
ແມ່ນີ ໃຫ້ໂຄນງານໄປຕາມເພື່ອນ	ອູ່ຮົອນເຈັກນເດີວເອຍ
ຫົວໜ້າ	
ເຈົ້າທ່ານສວາກເອຍ	ໄຈແມ່ຈະຂາດອູ່ຮອນຮອນ
ໃຈແມ່ຈະຂາດເດີດ	ລົງວັນລະເຈົ້າແປດທ່ອນ
ຂວັງຢູ່ອ່ອນເຈັກນເດີວເອຍ.	
ບາງຄັ້ງຮຽນໝາດີຂອງເຕັກຍ່ອມອຍກຮູ້ຍາກເຫັນ ແລະ ທຸກໝາດປະກາດ	ຜູ້ໃຫຍ່ກີ່
ທ່ວງໄຍ ສະຫຼັບຈາກເນື້ອເພັນກລ່ອມເຕັກ ເຊັ່ນ	
ເຈົ້າເນື້ອເຢືນເອຍ	ແມ່ນີ ໃຫ້ໄປເລັ່ນທີ່ຫາດທ່າຍ
ຄຣນນ້າຂັ້ນນາ	ມັນຈະພາເຈົ້າລອຍໜາຍ
ແສນເສີຍດາຍເຈັກນເດີວເອຍ	
ຫົວໜ້າ	
ເຈົ້າເນື້ອລະເອີຍເອຍ	ຫັ້ງເຫັນພະເນີຍດ
ແມ່ນີ ໃຫ້ເຈົ້າໄປດູ	ຫັ້ງພລາຍດກນໍ້າມັນ
ມັນຄລັ່ງເປັນນ້ຳອູ່	ແມ່ທ້ານໄວ້ນິໄດ້
ນຸ່ງໝູ້ເຈັກນເດີວເອຍ.	
ຄາມຮຽນໝາດີຂອງເຕັກບາງຄັ້ງກີ່ໄມ້ຍອມຫລັບ ຜູ້ກລ່ອມຈຶ່ງໃຊ້ຈົດວິທາເຂົ້າຫວ່າຍໂດຍກາງໆ ເພັນ	
ກລ່ອມທີ່ມີເນື້ອຮ້ອງເປັນກາງໆເຕັກ ມີຫລາຍນທ ເຊັ່ນ	
ຕຸກແກເອຍ	ດັວລາຍອູ່ພວ້ອຍພວ້ອຍ
ງຸ່ມື່ບວຕັນນ້ອຍ	ຫ້ອຍຫວັງນາ
ຄນນອນໄມ່ຫລັບ	ຕຸກແກມາກິນຕັບເສີຍເດີວາ
ຫົວໜ້າ	
ນອນສາເດອ	ລູກນ້ອຍພ່ອເອຍ
ເຈົ້າບໍ່ນອນ	ແມວໂພງສີຂບແກ້ນ
ເຈົ້າບໍ່ແອັມ	ໄກ່ນ້ອຍສີຕອດໜ່ວຍຕາ
ເຈົ້າບໍ່ນອນ	ໝາກສີດາສີທີ່ລັ່ນຈາກຂວັ້ນ

บางครั้งการซื้อก็อาจใช้ไม่ได้ผล ในบางกรณีจึงต้องปลอบโynกันบ้าง เช่น

เจ้าพัดกระดาษเยอ	ขาดแล้วจะซื้อใช้
สำเกาเงินสำเกาทอง	เข้าจะล่องเข้ามาใหม่
แม่จะซื้อมาใช้ให้	เจ้าพัดกระดาษเยอ

ฯลฯ

3. ศึกษาเนอหาของเพลงกล่อมเด็กโดยนิ่มๆ ใจราตามหลักของสังคมวิทยา เช่น
ว่าด้วยความสมพันธ์ของคนในครอบครัว เน้อเพลงกล่อมเด็กซึ่งให้เราเห็นว่า แม่ออกซิพลต่อสูกมาก
ช่วยดัดสิน ชี้แนะหรือองการ ชีวิตลูกแม้ลูกจะโตแล้ว แต่งงานแล้ว เช่น

วัดเอียร์วัดเบสท์	ปลูกข้าวโพดสาลี
ลูกเขยตกยาก	แม่ยายกพวงลูกสาวหนี
โัวข้าวโพดสาลี	ตงแต่นี้จะรอยรา

ในเรื่องการมีครอบครัวของลูกจะต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อแม่ โดยเฉพาะแม่ก็จะต้องเป็นธุระ
มาก ถ้าลูกสะไภ้ไม่ดีแม่จะบ่นว่า และในทางกลับกันคนที่คิดจะมาเป็นลูกสะไภ้ก็ต้องดูว่าแม่ผัวมีนิสัย
ใจดีอย่างไร เพราะครอบครัวไทย ลูกๆ แต่งงานแล้วก็ยังอยู่ร่วมกัน ถ้าแม่ผัวปาร์ยใจเห็นด้วย
ก็ไม่มีสาวที่ไหนอยากเสีย ดังเพลงกล่อมเด็กบทนี้ว่า

อา...เอօ...เหօ	ก้มอนเหօ
เพื่อนเข้าได้เมียกันหมาดสัน	ยังแต่เทียกันหัวเหวน
ไอ เหลบอีเข้ามาอาไว้	เมื่อแม่แก่ปาร์ยเหมือนกันแต่น
ยังแต่เทียกันหัวเหวน	นอนกอดฟูกเวิน..เหօ...เปล่า...

4. เพลงกล่อมเด็กสัมพันธ์กับวรรณกรรม เช่น เพลงกล่อมเด็กเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับวรรณกรรมต่างๆ เช่น

คือน้องเหอ	น้องคือนางโนรา
อาบน้ำในสระ	เจ็ดคนพี่น้อง
นายพราวนแฉเห็น	ชาบชาบมองมอง
เจ็ดคนพี่น้อง	คล้องเอาสุดห้องเพื่อน
หือ	

นางเมรีเหอ	เสียที่ที่เข้าไปปชมสุน
พระรถตามถีและถามถัวน	ถามนางหน้านวลทุกสีงอัน
สูกม่วงรู้หวานนารู้หो	บอกให้พีเร็วทุกสิงสรรพ
ถามนางหน้านวลทุกสีงอัน	เมรีเอวัลย์สิงไหรไม่พรางผ้า
หรือ	
รักนุชเหอ	สันสุดพีรักเจ้าหนักหนา
เหมือนเจ้าอุณรุทธิรักอุชา	นางสีดาวรักพระรามไม่คลายใจ
พระครีสุชนทรงศักดิ์รักในรา	เหมือนตัวของข้ารักเจ้าหน้าไย
ทำปรือนางเนื้อยืนจะเห็นใจ	หากใส่รักพีรักคนอ่อน

ฯลฯ

นอกจากเนื้อร้องเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมแล้ว
การใช้คำการเปรียบเทียบ ของเพลงกล่อมเด็กด้วยชื่น

สุดคิดพีแล้วแก้วกลอยใจ
จะอยู่โลงกลอยใจให้หายรัก
ในทรงของพีคือสรบัก
มีกรรมจำซักไป.

สุดจิตเหอ
ไม่มีธุระพีไม่ไป
ในอกของพีเหมือนหินถ่วง
จะอยู่โลงกลอยใจให้หายรัก

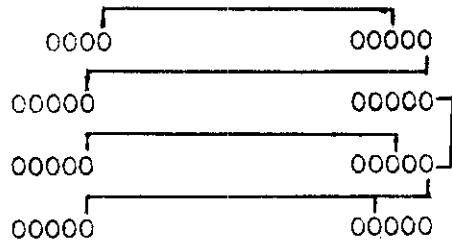
หรือ

เดือนเอยเดือนแหงาย
อุ่มเจ้าชื่นไสรอด
พิศแลดูดาวไป
พิศแลดูเดือน

ดาวกระจาบทรงกลด
ว่าจะพาไปปชมเดือน
ดาวกี้ไม่งามเหมือน
เหมือนแนวลุ่มเม่น

ฯลฯ

การศึกษารูปแบบคำประพันธ์ของเพลงกล่อมเด็กเป็นส่วนหนึ่งที่เราอาจพิจารณา ส่วนใหญ่จะเน้นสัมผัส ส่วนจำนวนพยางค์ไม่ต่ำกว่าในวรคหนึ่งอาจมีตั้งแต่ 3—9 พยางค์ จำนวนวรคในแต่ละบทไม่ค่อยแน่นอน แต่เพลงกล่อมเด็กของบังษ์ได้มีรูปแบบคำประพันธ์ค่อนข้างแน่นอน ดังนี้

จำนวนพยางค์ในแต่ละวรคอาจมากน้อยกว่าผัง รวมทั้งสัมผัสอาจเพิ่มมากกว่านี้ เช่นใน
วรคที่ 1 อาจสัมผัสมายังวรคที่ 2 และวรคที่ 3 อาจสัมผัสมายังวรคที่ 4 ด้วย

5. ศึกษาเพลงกล่อมเด็กโดยนำไปสัมพันธ์กับภาษาถิ่น เพลงกล่อมเด็กแต่ละถิ่น
อาจมีภาษาถิ่นแทรกอยู่ เราอาจวางหัวข้อศึกษาภาษาถิ่นจากเพลงกล่อมเด็กได้

6. เปรียบเทียบเพลงกล่อมเด็กในแต่ละจำนวน บางบทอาจมีหลาย Version หรือ
อาจเปรียบเทียบเพลงกล่อมเด็กของถิ่นต่าง ๆ เพื่อศูลักษณะเฉพาะของเพลงกล่อมเด็กของถิ่นนั้น ๆ
ก็ได้

เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก

เพลงประกอบการละเล่นของเด็กถือว่าช่วยให้การละเล่นนั้น ๆ สนุกสนานครื้นเครงขึ้น และเพลงประกอบการละเล่นของเด็กจะเป็นเพลงที่ใช้ร้องประกอบการละเล่นต่าง ๆ ที่เล่นกันเป็นกลุ่ม หลาย ๆ คน เป็นส่วนใหญ่ เพลงประกอบการละเล่นของเด็กนี้เรารอจันนำมาศึกษาได้ ดังนี้

1. เพลงประกอบการละเล่นของเด็กส่วนใหญ่ใช้ร้องประกอบการละเล่น ของเด็กวัยต้น ๆ และไม่ต้องใช้กำลังกายมาก เช่น

แมงมุมอย	ขย้มหลังคา
แมวกินปลา	หมาໄล่กัด กะโพ้งกัน
หรือ	
โโยกเยกอย	นาท่ำเมฆกระต่ายล้อยคอ
ไอ้เขียวหางงอ	กอดคอโโยกเยก
หรือ	
หนึ่งแปะเบ็ด	สองแปะไก่
สามไข่ไก่	ห้าดบอก
เจ็ดจ้มจุก	เก้าหูยักษ์
	สิบหกน้ำ
	กาลฯ

2. เพลงประกอบการละเล่นของเด็กสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น

จำปีมะเขือเปราะ	กระเทาหน้าแวน
พายเรือออกแอน	กระแทกดันกุ่ม
สาวสาวหันหนุ่มหนุ่ม	อาบน้ำท่าไหน
อาบน้ำท่าวดด	ເຄາແປ່ງທີ່ໃຫນຜັດ
ເອກະຈອກທີ່ໃຫນສ່ອງ	ເຢືຍມເຢືຍມອງມອງ
ນາກຂຸນທອງຮອງວູ	
ປົກຕົກໃນชนນທະອາບນ້ຳທີ່ຮົມແນ່ນ້າລໍາຄອງ	ແລະນາງທີ່ທ່ານ້າສາຫະພະກີບືນແຫ່ງພບ
ປະຂອງຫນຸ່ມສາວ	

อีกบทหนึ่งช่วยแนะนำให้เข้าใจสภาพชีวิตคนชนบทว่าถ้าอยู่ไกลจาก แม่น้ำลำคลองจะต้องชุดบ่อไว้เพื่อมีน้ำกินน้ำใช้ จากเพลง ญอุ่ย ดังนี้

(พ่องถาน) แม่น้ำเอี่ย	กินน้ำบ่อไหน
(ตอบ) กินน้ำบ่อทราย	ย้ายไปก็ย้ายมา
(ถาน) แม่น้ำเอี่ย	กินน้ำบ่อไหน
(ตอบ) กินน้ำบ่อโคลก	โยกไปก็โยกมา
(ถาน) แม่น้ำเอี่ย	กินน้ำบ่อไหน
(ตอบ) กินน้ำบ่อหิน	บินไปก็บินมา
กินหัวกินทาง	กินกลางตลอดด้วย

อีกบทหนึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยม และแฟงการสอนเรื่องมารยาทให้เรียบร้อย ดังนี้

ชาจีเม็ดขันนุน	ครัวมีบุญได้กินสำรับ
คราผลบลับปีได้กินหมาเน่า	โอลัมป์สัมมະเบ็น
มะขามออกดอกออกผลออกผักกาด	ผัวไม่วรากจะไทยเอาครา
จะไทยอีเบ็น	อีเบ็นเล่นจูด
และบทที่จะกล่าวต่อไปสะท้อนเรื่องครอบครัวว่า	ลูกเขยอยู่บ้านแม่ยายจะต้องช่วยเหลือรับ

ใช้แม่ยายอย่างดี ดังเช่น

ชาจีดอกเข็ม	นาเลื้มดอกหมายมาก
กัลังครอกกลิ้งสาກ	ให้แม่ยายซ้อมข้าว
เก็บน้ำเต้าให้แม่ยายเลี้ยงชาด	เก็บชามดให้แม่ยายฝนฟ้า
เก็บดอกจำปาให้แม่ยายดมทัด	เก็บไม้กัดดี้ให้แม่ยายเสียบผม
เป็นไ้อิยมให้เข้าข่มหัวใช้	เป็นไ้อิไม้ให้เข้าขายหัวกิน
เป็นไ้อิอินทร์ให้เข้ากินหัวเสีย	

๗๖๗

3. อาจศึกษาเพลงประกอบการละเล่นของเด็กที่มีหลาย Version และอาจศึกษาเพลงประกอบการละเล่นของเด็กในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือเปรียบเทียบเพลงประกอบการละเล่นของเด็กภาคต่างๆ หรือท้องถิ่นต่างๆ ว่าแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไร.

ตัวอย่างการศึกษาเพลงประกอบการลงทะเบียนของเด็กที่มีนิสัยสำนวน (Version) เช่น จำชี้
มะเขือพวง มีสำนวนต่างกันดังนี้

จำชี้มะเขือพวง	เห็นชาวบ้างหลวงมากoth ก้ามกุ้ง
ก้ามกุ้งเยย	มาตรฐานแม้วๆ มาสอยดอกแค นาแหยรูป
อิน្យคายเนึง	อีรังตกใจ บินไปเพยินพยาน
จะเช้าลากหาง	นกยางยินปือ
กับอิกสำนวนหนึ่งว่า	
จำชี้มะเขือพวง	เมียน้อยเมียหลวงมากินก้ามกุ้ง
ก้ามกุ้งร้องแร้ว	มาสอยดอกแค
นาแหยรูป	อิน្យตกกระได
ก่องคืนมาเหล้า	เตะหม้อข้าวปักบิน
หม้อข้าววึงหนี	สาระพีเล่นกส
กระจ่าสุกมนต์	รับศีลรับพร.
หรือ รีข้าวสาร	ก็มีสำนวนส่างๆ กัน ดังเช่น
รีข้าวสาร	สองทะนานข้าวเปลือก
เลือกห้องใบลาน	เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน พานເเอกสารข้างหลังไว้
กับ	
รีข้าวสาร	สองทะนานข้าวเปลือก
คดข้าวใส่จาน	พานເเอกสารข้างหลัง เป็นต้น.

การละเล่นของเด็ก

การละเล่นของเด็กมีต่าง ๆ กันไป สมัยก่อนอุปกรณ์เครื่องเล่นต่าง ๆ สำหรับเด็กยังไม่มี แปลง ๆ นานาชนิด เช่นน้ำจุบัน ดังนั้นอุปกรณ์สำหรับใช้ประกอบการเล่นของเด็กจึงเป็นวัสดุรอบ ๆ ตัว ทาง่ายในท้องถิ่น อาจเป็นเม็ดมะขาม ลูกส้มเล็ก ๆ ลูกผักหวาน ลูกหมากพวง เศษอัญ เหล่านี้ เป็นอุปกรณ์ง่าย ๆ สำหรับเด็ก การศึกษาการละเล่นของเด็กอาจแยกศึกษาเป็นหัวข้อ คือ

1. ศึกษาในแง่คุณค่า

1.1 เป็นเครื่องให้ความบันเทิง สนุกสนาน ไม่ว่าเด็กวัยใดก็จะมีการละเล่นที่ช่วยให้ สนุกสนานเพลินหมายแก่วัยของเข้า

1.2 เป็นการฝึกอวัยวะส่วนต่าง ๆ เช่น ฝึกกล้ามเนื้อ ขา แขน สายตา ฯลฯ ตัวอย่าง เช่นการเล่นตาข่าย เป็นการฝึกอวัยวะขา กล้ามเนื้อ กระดูก ส่วนขา มากที่สุด การเล่นหมาก เก็บเป็นการฝึกความว่องไวเป็นการบริหารคอ มือ และฝึกสายตา ซักครับย่อ เป็นการฝึกกล้ามเนื้อ แขนขาเป็นต้น

1.3 เป็นการออกกำลังกาย ที่มีประโยชน์มาก การละเล่นบางอย่างอาจเป็นเพียงการ ใช้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นการบริหารอวัยวะส่วนนั้น ๆ แต่การละเล่นอีกเป็นจำนวนมากต้องใช้ พลังกำลัง ออกกำลังกายแทนทุกส่วน เช่น เดย, วิ่งปี้ยว, ตีจัน, กระโดดเชือก ฯลฯ

1.4 เป็นการฝึกไหวพริบ ฝึกสมอง ฝึกความจำและความช่างสังเกต เช่น การเล่น มองซ่อนผู้ซ่อน ต้องมีไหวพริบว่าจะทิ้งผ้าที่ใครแล้วทำที่เป็นไม้สักใจ ผู้ล้อมวงก็ต้องพยายามจับสังเกตว่า คนจะเป็นผู้ซุกซ่อนผ้าหรือไม่ การเล่นทายต่อใบสน และการเล่นทายข้างบนหรือข้างล่าง ก็ต้องอาศัย ไหวพริบ การทายต่อใบสนคือ เอาใบสนมาเด็ดแล้วต่อให้สนิกแล้วให้ผู้อื่นทายว่าเด็ดต่อตรงไหน ผู้ ทายต้องอาศัยความช่างสังเกตดูรอยต่อข้อของใบสน ผู้ต่ออาจทำเป็นงส่วนอื่นไว้เพื่อนว่าเป็นรอยต่อ ก็ได้ การเล่นทายข้างบนหรือข้างล่าง ก็ต้องอาศัยไหวพริบ การหลอกล่อ เช่นกัน การเล่นโปงพาง เป็นการละเล่นที่ต้องอาศัยความช่างสังเกต จะยกมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างการเล่นโปงพาง

ชนิดของการเล่น ภายนอกสถานที่

ผู้เล่น เด็กหญิง เด็กชายหลายคน

เครื่องอุปกรณ์การเล่น ผ้ามุกตา 1 ผืน

วิธีเล่น จับไม้สันไม้ยาร หรือจะใช้วิธีการได้ก็ได เพื่อให้ผู้เล่นคนหนึ่งออกมานเป็นปลา ผู้เป็นปลา จะถูกผู้ตัดด้วยผ้าจันมิดชิด แล้วผู้เล่นอื่น ๆ จะจับมือล้อมวงโดยปลาอยู่กลางวง ผู้เล่นจับมือกันเดินรอบ ๆ ปลาแล้วร้องว่า 蓬พางເອຍ ปลาເຂົາລວດ ปลาຕານອດ ເຂົາລວດ蓬พาง ร้องຫລາຍໆ เที่ยว แล้วหยุดนั่งลง ผู้เป็นปลาจะเดินตรงไปทางใดอย่างหนึ่ง พอกິດວ่าผู้เล่นก็จับผู้นั้นไว คลำดูว่า เป็นใคร แล้วเรียกชื่อออกมา ถ้าหากผู้เป็นปลาກืออกมาล้อมวง ผู้ถูกจับก็เข้าไปเป็นปลาแทน แต่ถ้าหากผิด ผู้เป็นปลาต้องเป็นต่อไปจนกว่าจะทายถูก เล่นวนเวียนอย่างนี้เรื่อยไป จนกว่าจะเบื่อ เลิกเล่น

การเล่นเช่นนี้ผู้เป็นปลาต้องมีความสังเกต เพราะถ้าจับผู้เล่นได้คลำดูจากลักษณะแขนหรือ ขา แล้วก็หายว่าเป็นใคร

2. การศึกษาการละเล่นของเด็กอีกเม้มุนหนั่ง คือ คุณว่าหมายความกับเด็กหรือบุคคลวัยใด การละเล่นแต่ละอย่างอาจหมายกับเด็กต่างวัย ตัวอย่าง

เด็กวัยเด็กเล็ก มีการละเล่น เป่ากน, ແມ່ນມຸນຫຼຸມຫລັງຄາ, ດົບແຜລະ ຈ້າຈີຕ່າງໆ (ຈ້າຈີ ນະເຂືອປ່າຍ, ຈ້າຈີເນີດຫຸນ, ຈ້າຈີມະເຂືອພວງ) ໂຍກເຍກ ເປັນຕົ້ນ ພົດເຕີກໂທີ່ຂຶ້ນມາແລ້ວຈະໄຟນິຍົນເລີ່ມ ຈະເລີ່ມກາລະເລັ່ນຕ່າງໆ ທີ່ຕົ້ນໃຊ້ກຳລັງກາຍ ໄຫວພຣິນມາກ້າວ້າ ກາລະເລັ່ນນາງອ່າງຜູ້ໃຫຍ່ກໍໃຊ້ເລັ່ນໄດ້ ເຊັ່ນ ມອຫຸ້ຍ່ອນຜ້າ, ສະບັບ ທັກຄະເຢ່ອ ວົງເປົ້າຍ ແຕ່ຜູ້ໃຫຍ່ຈະເລັ່ນໃນໂຄກສ່າງໆ ເຊັ່ນ ສັງກຽນຕໍ່ หรือ ກາຮົ່ນເຮັງໃນໜຸ້ນັ້ນ

3. ศึกษาการละเล่นของเด็กภาคต່າງໆ ເປົ້າຍເຖິງກັນຈະເຫັນວ່າ ກາລະເລັ່ນນາງ ອ່າງມີວິທີກາລະເລັ່ນເໝືອກັນແຕ່ເວີຍກົ່ອດ່າງໆ ກັນໄປ ເຊັ່ນ ກາລະເລັ່ນ ບັກໜ້ານອ້າຍຂອງຈັງຫວັດອຸປະ ລາຊານີ ມີວິທີກາລະເລັ່ນຄື້ອງ ໃຫ້ຜູ້ໃຫຍ່ຜູ້หนັ້ນ ຄຽງແຮກນັ້ນເຫີຍືດ້າ ນ່ອງຈົດພື້ນ ປລາຍນັ້ນເທົ່າເຫີຍືດຕຽງ ໃຫ້ຜູ້ເລັ່ນອື່ນໆ ກະໂດດຂ້າມໄປທີ່ລະຄນ ເມື່ອເສົ່ງແລ້ວ ຄຽງທີ່ສອງເຫີຍືດເທົ່າຕ່ອງໜັນຂຶ້ນອື້ກເທົ່ານັ້ນ ໃຫ້ ຜູ້ເລັ່ນກະໂດດຂ້າມໄປ ຄຽງທີ່ສາມເວາແຂນເຫີຍືດອອກຕ່ອງເທົ່ານັ້ນໄປອົກແຂນໜັ້ນ ຄຽງທີ່ສີເພີ່ມແຂນອື້ກເປັນ ເທົ່າຕ່ອງເທົ່າແຂນຕ່ອງແຂນ ຄຽງທີ່ທ້າ ເປົ້າຍເປັນທ່າຄລານໃຫ້ເຂົ່າແລະມື້ອຈົດພື້ນດີນ ຄຽງທີ່ທ້າ ລຸກໜັນ ແຫີຍືດຂາຕຽນຝ່າມື້ອຈົດພື້ນດີນ ຄຽງທີ່ເຈັດ ໃຫ້ໄກ່ລົງລົງໃຫ້ສູງທີ່ສຸດເທົ່າທີ່ຈະກໍໄດ້ ຜູ້ເລັ່ນກະໂດດຂ້າມໄປ ຜູ້ກະໂດມກະກະກະໂດຕໄມ່ຂ້າມໃນຄຽງທີ່ເຈັດ ຄ້າຜູ້ໄດ້ກະໂດຕຝ່ານໄປໄດ້ໂດຍຮ່າງກາຍຂອງຕົນໄມ່ໄປ ຖຸກຜູ້ທີ່ເຮົາກະໂດຕຂ້າມຄືວ່າຫນະ ຄ້າໄປຖຸກສ່ວນໄດ້ສ່ວນໜີ່ຂອງຮ່າງກາຍຂອງຜູ້ທີ່ເຮົາກະໂດດຂ້າມຈະແພ ຕ້ອງໄປເປັນຜູ້ຖຸກຂ້າມຕ່ອງໄປ ກາລະເລັ່ນເຊັ່ນນີ້ກາຄກລາງຈະເວີຍເປັນ ກະໂດດຂ້າມ ພ້ອມໆ ແຕ່ວິທີ ກາລະເລັ່ນເໝືອກັນ ເປັນຕົ້ນ

4. การละเล่นแต่ละถันจะสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น ลิงชิงบออล์ ลิงชิงบออล์ ของเด็กแบบทุ่งกับเด็กวินนี้จึงต่างกัน กล่าวคือ ลิงชิงบออล์ของเด็กแบบทุ่ง จะเล่นล้อมวงกันแล้วหา อุปกรณ์ที่มีลักษณะกลมๆ ให้ผู้คนด้มือ และไม่หนักนัก สมัยก่อนลูกบออล์ไม่แพงหรา ภายหลังจึง ใช้ลูกบออล์แทน เมื่อหาอุปกรณ์แทนบออล์แล้ว ก็จะมีการจับให้เด็กคนหนึ่งในผู้เล่น เป็นลิงก่อน การเลือกให้ผู้ใดเป็นลิงก่อน อาจใช้วิธีต่าง ๆ กัน เช่น คว้าตายหมายเป็น, เป่ายิ่งชูน, โอล่า เหตุต่าเปี๊ะเมื่อได้คนเป็นลิง ลิงจะอยู่ตรงกลาง ผู้เล่นจะเล่นล้อมวง โดยบออล์ไปมาให้แก่กัน ลิงจะ ต้องพยายามบออล์ให้ได้ ถ้าเยี่ยงจากผู้ใดได้ ผู้นั้นจะเป็นลิงต่อไป ถ้าเด็กที่อยู่ริมน้ำจะเล่นลิงชิงบออล์ ใน น้ำ อาจใช้ลูกผลไม้กลม ๆ เช่นลูกส้ม หรือลูกลำโพง เป็นต้น วิธีการเล่นคล้ายบนบกนั้นเอง

ความเชื่อ

การศึกษาเรื่องความเชื่ออาจศึกษาได้หลายด้าน คือ

1. ดูต้นกำเนิดของความเชื่อหรือบ่อเกิดของความเชื่อในสิ่งนั้น ๆ อาจมีเหตุผล หรืออาจไม่มีเหตุผล (ดูในบทที่ 4 ตอนความเชื่อ "ได้ก้าวแล้วจะไม่นำก้าวอีก")

2. ความเชื่อที่มีเหตุผลแห่งเร้นจะมีคุณค่าต่าง ๆ กัน¹ เช่น

2.1 เพื่อให้สังคมเป็นระเบียบ เป็นการวางกฎเกณฑ์ทางสังคม

2.2 เพื่อให้ผู้ยึดถือมีธรรยาท ประณีต รอบคอบ

2.3 เพื่อรักษาสุขภาพ อนามัย การรักษาความปลอดภัย

2.4 เพื่อให้มีกำลังใจ มีความหวัง

3. ดูความเปลี่ยนแปลงของความเชื่อว่าความเชื่อบางอย่างบังคับจุบันหมดไปอาจเพราความเข้าใจในข้อเท็จจริง อาจเพราไม่เหมาะสมกับสภาพบังคับนั้นหรือ เพราะค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป ดังตัวอย่างดัง

ความเชื่อในเรื่องเมฆลา รามสูร เดิมไม่ทราบว่าเสียงพื้นท้องก่อนฝนคืออะไรแน่ ด้วยความไม่รู้ก็เชื่อว่า เมฆลาล่อแก้ว รามสูรช่วยขawan ครุฑวิทยาศาสตร์ทดลอง พิสูจน์ แล้วยืนยันว่า เป็นเรื่องกระแสไฟฟ้าในก้อนเมฆวิ่งเข้าหากันคนรุ่นใหม่ก็เชื่อเรื่องเมฆลา รามสูร น้อยลง ๆ ความเชื่อบางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพบังคับนั้น เช่น การดูดูน้ำเวลา ตัดเล็บ ตัดผม สระผม นุ่งผ้าใหม่ ในสมัยก่อนอาจเคยให้เป็นวันเดียวที่จะทำสิ่งเหล่านี้จึงทำ แต่บังคับน้ำเวลาและสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยจึงไม่ปฏิบัติตามความเชื่อนั้นบันความเชื่อนั้นจะหมดไป อนึ่งเหตุที่ทำให้ความเชื่อหมดไปก็คือการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เช่น ในสมัยก่อน นิยมนุ่งผ้าสีตามวันเพื่อความเป็นสิริมงคล แต่ในบังคับนี้ ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป คนก็มิได้สวมเสื้อผ้าให้มีสีตรงตามสีของวันนั้น ๆ

4. การศึกษาความเชื่อในเชิงเปรียบเทียบ การศึกษาความเชื่อในเชิงเปรียบเทียบ อาจเปรียบเทียบความเชื่อของคนต่าง ๆ ดูความเหมือนความแตกต่าง หรืออาจศึกษาความเชื่อของไทย กับความเชื่อของชาติอื่น ๆ ก็ได้ จากการศึกษาความเชื่อของไทยเปรียบเทียบกับความเชื่อของชาติอื่น พน

¹ ดูในบทที่ 4 ว่ากิจกรรมความเชื่อ ได้อธิบายให้ก้าวอย่างไวแล้วในตอนนี้จึงขอข้ามไป

ว่า มีพื้นฐานความเชื่อคล้ายๆ กันหลายอย่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจุดมุ่งหมายของการสร้างความเชื่อต่างๆ ของมนุษย์ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด คล้ายกัน คือ¹

1 ความเชื่อบางอย่างเป็นสามัญสำนึกที่ดี เช่น การรักษาความปลอดภัย ตัวอย่างไม่ได้เดินลอดบันได, ไม่ให้เล่นไฟฯลฯ

2 ความเชื่อบางอย่างเป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เชื่อมีกิริยาสุภาพดีงาม เช่นให้มีปักษ์ในขณะหาไม่ร้องเพลงที่โถะอาหาร ฯลฯ

3 ความเชื่อบางอย่างเป็นวิธีการรักษาบำรุงสุขภาพ เช่น ให้รับประทานแอบเบลวันละหนึ่งผล

4 ความเชื่อที่เป็นจำนวนมากเป็นเว่องสนองความประณานา, กำลังใจความใครรู้ เช่น การทำนายโชคชะตา, การทำนายผื่น เกี่ยวกับโชคกลางและสวัสดิภาพของร่างกาย, สิ่งของ การทำงาน เป็นตน

5. ความเชื่อบางอย่างเกี่ยวกับสัตว์และพืช ดวงจันทร์ ดวงดาวและบรรยายกาศ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และบางสิ่งที่มนุษย์ไม่รู้ชัด

จากพื้นฐานความเชื่อของมนุษย์ที่คล้ายคลึงกันนี้ ทำให้ความเชื่อของไทยคล้ายกันกับของชาติฝรั่งดังนี้²

— A cat can't smell if its whiskers are cut out.

— A black cat without any spot of colour on it is a witch.

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องแมวที่ว่า ถ้าตัดหนวดแมวออกแล้วแมวจะไม่ได้กลิ่นหรืออาจจำทางไม่ถูกนี้ ของไทยเรามีความเชื่อเช่นนี้เหมือนกัน ส่วนเรื่องแมวคำปลด ฝรั่งเชื่อว่า คือแม่มด ไทยเราเชื่อว่า แมวคำปลดอาถรรพ์ แม้จะไม่ใช่แม่มดแต่ก็ห้ามแมวคำเข้ามาย่องศพ เพราะศพจะฟื้นลุกขึ้นมาไล่จับคด นอกจากนั้นฝรั่งก็ยังมีความเชื่อในเรื่อง การดูลักษณะสัตว์ การดูลักษณะม้าดังนี้

If you want to buy a good horse look at his feet and if he has

One white foot, try him;

Two white feet, buy him;

Three white feet, put him in the dray;

¹ V. Marion Emrich, *Child's Book of Folklore.*, p.1

² *Ibid.*

Four white feet, give him away;
Four white feet, and a white nose;
Take off his hide and feed him to the crows.

ความเชื่อกี่ยวกับการอาชีพ เช่น การจับปลา ดังนี้

- When you go fishing, Take a small mirror and hold it so that the sun reflects it. The light will blind the fish so that you can catch them with your hands.
- You will have bad luck fishing if you put the bait on the hook with your left hand.

ความเชื่อที่เหมือนกันกับของไทยก็ทำให้เกิดความสงสัยว่า ทำไม่ใช่เหมือนกันเป็นอย่างพิมพ์เดียว คือ

- If a turtle pinches your toe it won't let go until it thunders.
- To dream of an elephant means riches.

ที่คล้ายของไทย เช่น ดูลักษณะคน เช่น คนหูยาวมีบุญ อายุยืน ของฝรั่งว่า

- It is good luck to have large ears
หรือ ของไทยว่า คนมีไฟหรือขี้แมลงวันแคลวินฟีปาก เป็นคนพูดเก่ง ปากจัด ของฝรั่งว่า
- Wrinkles around your mouth mean you are a good story teller.

นอกจากนี้ในเรื่อง การสวมเสื้อผ้าให้มีสีตามวัน ของไทยเรามีความเชื่อเรื่องส่วนเสื้อผ้า สีตามวัน 7 สี 7 วัน วันละสี เช่น วันอาทิตย์สีแดง วันจันทร์สีเหลือง หรือ สีน้ำเงิน ของฝรั่งพบว่า ฝรั่งเชื่อเรื่องส่วนเสื้อผ้าเลือกสี เพื่อโชคดีเหมือนกัน แต่ไม่พบรอบทั้ง 7 วัน เหมือนกับของไทย ของฝรั่งว่าดังนี้

If you want to be lucky on friday, wear something green.

ในเรื่องการตัดเล็บ ตัดผม ของไทยเรา มีความเชื่อว่า ถ้าจะตัดเล็บ ตัดผม ควรดูวัน ของฝรั่งก็มีความเชื่อ ในเรื่องการตัดเล็บ คือ

It is a good idea to pick certain days of the week for cutting your fingernails
Cut them on monday, Cut them for health;

Cut them on Tuesday, Cut them for wealth;
 Cut them on Wednesday, Cut them for news;
 Cut them on Thursday, A new pair of shoes;
 Cut them on Friday, Cut them for sorrow;
 Cut them on Saturday, A present tomorrow;
 But he who on Sunday shaves his horn,
 Better that man had never been born.

ความเชื่ออีกเป็นจำนวนมากเป็นเรื่องที่สอนเรื่องมารยาท ความสุภาพความน่าดูของกิริยา
และความมีระเบียบเรียบร้อย ดังนี้

- It is bad luck to put hats, shoes or umbrellas on a bed.
- It is bad luck to walk around with one shoe off and one shoe on.
- You will have bad luck if you shake hands with someone with your gloves on.
- The boy or man who enters a house with his hat on will have bad luck.

ความเชื่อบางอย่างเป็นเรื่องแตกต่างในทศนะ จะเห็นว่าฝรั่งถือว่า สีขาวเป็นสีบริสุทธิ์
ใช้ในการมงคล แต่ชาวจีน ถือว่า สีขาวใช้ในงานศพ คนจีนถือว่าสีแดง หรือ สีชมพู เป็นสีสำหรับ
มงคล

ดังนั้นการศึกษาความเชื่อในเชิงเปรียบเทียบนี้จะช่วยให้เข้าใจทศนะและพฤติกรรมของ
มนุษย์แต่ละชาติได้มาก เนื่องจากความเชื่อที่เหมือนกันและแตกต่างกันซัดเจน

การศึกษาเรื่องความเชื่อนี้นอกจากจะศึกษาในแง่มุมต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ยังอาจศึกษาโดย
ใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยในการพิจารณาได้บ้าง เช่น ความเชื่อที่มิได้บอกเหตุผลตรงๆ แต่ใช้วิธีการทาง
อ้อมนับเป็นผลจากจิตวิทยา การแปลเหตุการณ์บางอย่างเป็นความเชื่อ โดยเฉพาะเกี่ยวกับความผัน
การท่านายผู้นั้น การแก้เคล็ด เป็นผลในทางจิตใจ เช่น การที่คนอยากรู้เรื่องอนาคต กรรมการสร้าง
ความเชื่อเชิงท่านายขึ้นมิเหมือนกันทุกชาติ ตัวอย่างเช่น ความเชื่อของชาวเปอร์เซียเกี่ยวกับการทำนาย
เรื่องลูกชาย ลูกหญิง ดังนี้¹

ถ้าต้องการทราบว่าคนท้องจะมีลูกชาย หรือลูกหญิงให้เรียกเรือผู้ที่ท้องนั้นให้มานหาท่าน
ถ้าเชอก้าวขาข้างก่อน แสดงว่า เขายังไม่ได้ลูกชาย ถ้าเชอก้าวขาซ้ายก่อนจะได้ลูกสาว หรือ

¹ Henri Massi, *Persian Beliefs And Customs*, p. 8-12

- ถ้า้มข้างขวาเริ่มบวมก่อนจะได้ลูกชาย ถ้า้มข้างซ้ายบวมก่อนจะได้ลูกสาว ถ้าหัวนมเป็นสีชมพูจะได้ลูกชาย ถ้าหัวนมเป็นสีน้ำตาลจะได้ลูกสาว
- ถ้าคนท้องร่าเริง มีความสุข ยั่งแย้ม อารมณ์ดี จะได้ลูกชายถ้าคนท้องเบื่อหน่ายเกียจคร้าน และอารมณ์ไม่ดี ชุนเฉียบง่าย จะได้ลูกสาว
- ถ้าผื่นเห็นดาว จะได้ลูกชาย
- ถ้ามีช้อนส้อม คุกคักมีด วางอยู่ ถ้าคนท้องหยินมีดก่อนจะได้ลูกชาย ถ้าหยินส้อมก่อนจะได้ลูกสาว

๗๙๗

การทำนายนี้เป็นการสนองความอยากรู้อย่างเห็น การทำนายอาจไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงแต่ก็เป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ถ้าศึกษาค่านิยมของชาวเปอร์เซียแล้วจะเห็นว่า ชาวเปอร์เซียนนิยมลูกชายรักลูกชายมากกว่าลูกสาวเมื่อเด็กเกิด ถ้าเป็นเด็กชายจะมีการฉลองกันเพื่อแสดงความยินดีเป็นการรับน้ำ育ด้วยถ้าเป็นลูกสาวจะไม่มีงานฉลอง เนื่องจากหัตถศิลป์ หรือค่านิยมนักศึกษาลูกสาวเมื่อเจ่งงานแล้วต้องจากพ่อแม่ไปอยู่กับสามี ส่วนลูกชายแต่งงานแล้วก็อยู่กับบิดามารดาโดยรับภาระเข้าไปบ่ช่วยปรนนิบติบิดามารดาตน ดังนั้นจากค่านิยมนี้โดยจิตวิทยา เวลาคนท้องจะทำนายจากการดูลักษณะมารดา ถ้ามารดาสุขภาพดี ร่าเริง แข็งแรง แจ่มใส จะได้ลูกชาย หรือ การที่ก้าวเท้าขวาเป็นลูกชาย เพราะค่านิยมที่เป็นสถากลอย่างหนึ่ง ระหว่างขวาซ้าย ก็คือเชื่อว่า ขวา ตีกับซ้าย เช่น จับมือขวา (checkhand) ยกมือขวาก้าวเท้าขวาจึงถือว่าดีกว่าก้าวเท้าซ้าย เป็นเรื่องของจิตวิทยาอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นการนำจิตวิทยามาใช้ในการวิเคราะห์เรื่องความเชื่อ คือ เกี่ยวกับความผื่น นักจิตวิทยาชื่อซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้เขียนเกี่ยวกับการตีความของความผื่นไว้ใน Dream in Folklore¹ ซึ่งฟรอยด์ เชื่อว่า ความผื่นของคนเป็นจิตใต้สำนึกอย่างหนึ่ง โดยฟรอยด์ให้แนวคิดว่า คนเรามีความปรารถนาอยู่ในจิตรู้สึก (Conscious) และไม่สมปรารถนา หรือ อาจกังวลอยู่ในจิตซึ่งไม่ปรากฏในรูปของความผื่น เป็นระดับของจิตไร้สำนึก (Unconscious) จิตไร้สำนึกนี้เป็นระดับที่เก็บเรื่องราว ประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ที่ไม่อาจแสดงออกมาในขณะจิตรู้สึก หรือ ก็ถูกเก็บกดเอาไว้ จึงแสดงออกในรูปความผื่นดังนั้น การแปลหรือตีความความผื่นจึงช่วยให้รู้จัก หรือเข้าใจสภาพจิตใจของคนคนนั้น เช่น ผื่นเกี่ยวกับเรื่องเพศ แสดงว่า จิตผู้นั้นมีความต้องการแสดงออก แต่อาจอยู่คืบรวมก็ขาดความอยู่ เป็นต้น

¹ Ernest Jones, "Psychoanalysis And folklore" The Study of Folklore. p. 88

การตีความเชิงจิตวิทยานี้ถือเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลความเชื่อ เพื่อความก้าวไปในความคิด แต่จะให้ลึกซึ้งถูกต้องก็คงต้องศึกษาทฤษฎีจิตวิทยากันอย่างละเอียดทีเดียว

การตีความ หรือ การท่านายความเชื่อโดยใช้ข้อเท็จจริง หรือคิดตามความเป็นจริงโดยทั่วไปเป็นเรื่องของจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ด้วย เช่น

— ถ้าผู้ถังสูนขแสดงว่าท่านจะได้มิตรแท้

— ถ้าแมงมุมคลานที่กระเบ้าสดำงค์ของท่านแสดงว่า ท่านจะมีเงินไม่ขาดมือ

ความเชื่อ 2 ข้อ นี้เป็นการตีความโดยโยงจากข้อเท็จจริง คิดง่ายๆ ก็คือ สูนขเป็นสัตว์ที่จะรักภักดีต่อเจ้าของ พื้นเห็นสูนข ก็ความไปเป็นมิตรแท้ หรือ เชื่อเรื่องแมงมุมคลานที่กระเบ้าสดำงค์ ข้อเท็จจริงคือ ถ้ากระเบ้าสดำงค์ที่แมงมุมจะคลานได้ แสดงว่ามีค่ายได้หยิบใช้ ถ้าใช้ตลอดเวลาภายนอก ที่แมงมุมจะไปได้ไปคลานได้ ถ้าไม่ค่ายหยิบใช้ก็ต้องมีสดำงค์เหลือแน่

เรื่องของการแก้เคล็ดก็เป็นเรื่องช่วยในด้านกำลังใจถือเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งเช่นกัน

การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อน้อาจะศึกษาวิเคราะห์ได้หลาย ๆ แนวตั้งกล่าวเป็นสังเขปแล้ว

ประเพณี

ประเพณี ถือเป็น ข้อมูลชนิดหนึ่งของคติชาวบ้าน นับว่าเป็นเรื่องที่อาจศึกษา กันได้อย่าง สืักซึ้งกว้างขวางมาก การศึกษาเรื่องประเพณีอาจศึกษาได้ดังนี้ คือ

1. ศึกษาด้านคุณค่า กล่าวคือ ประเพณีนั้น ๆ ให้ประโยชน์หรือมีคุณค่าสำหรับผู้ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ประเพณีของไทยเราส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนั้นคุณค่าที่ได้รับจาก ประเพณีอาจจำแนกได้ คือ

1.1 ทำให้จิตใจผู้กระทำแจ่มใส เพราะถือว่าได้ทำความดี และในแห่งปีบูชาเพื่อสืบ ทอดศาสนา ได้แก่ ประเพณีทำบุญในวันสำคัญ ๆ ของศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้า พรรษา วันออกพรรษา สงกรานต์ ประเพณีการบวช เป็นต้น

1.2 ทำให้สังคมเป็นระเบียบ ถือว่าประเพณีบางประเพณีเป็นบรรทัดฐานของสังคม ได้แก่ ประเพณี การสู่ขอแต่งงาน ประเพณีการทำศพ เป็นต้น เป็นแบบแผนที่กำหนดไว้หากคราวไม่ ประกอบประเพณีนั้น ๆ ก็จะมีความรู้สึกว่าตนผิดประเพณี แต่ไม่ถือว่าผิดร้ายแรง ประเพณีของชน บางกลุ่มบางเผ่า จะเป็นเหมือนกฎหมายของกลุ่มนั้น ๆ หากใครทำผิดถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงจน อญตัวรวมสังคมนั้น ๆ อีกไม่ได้

1.3 ช่วยส่งเสริมกำลังใจ ถือเป็นความเชื่อย่างหนึ่ง เช่น ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีทำบุญอายุ ประเพณีขอนฟ, ประเพณีบูชาแม่โพสพ, แม่ย่านาง, ผีตาแยก เป็นต้น ประเพณี ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ส่งเสริมในแห่งกำลังใจก็คือ ถ้าได้ทำบุญบ้านที่เราปลูกใหม่ หรือไปอยู่ใหม่ก็ทำให้ผู้ อญตัวอย่างเกิดความรู้สึกอบอุ่น ร่วมเย็นเป็นสุข เป็นกำลังใจ ในการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพการกรรม ทำนา ถ้าได้บูชา แม่โพสพ หรือ ผีตาแยกเสียก่อน ก็ช่วยในด้านกำลังใจว่าเป็นนั้น พืชผลจะอุดม สมบูรณ์ ดังนั้นประเพณีที่กระทำขึ้นจึงมีผลในด้านส่งเสริมกำลังใจ

2. ดูวิถีทางการ หรือความเปลี่ยนแปลงของประเพณี ประเพณีต่าง ๆ อาจเปลี่ยนแปลง ไปด้วยเหตุต่างกัน บางประเพณีก็เปลี่ยนไปเพรา

2.1 ประเพณีนั้น ๆ ขาดเกหะทุผล, ขัดกับหลักคือธรรม มนุษยธรรม หรือขาดคุณ ธรรม ประเพณีของไทยเราไม่เห็นเด่นชัด จะยกประเพณีของพวก ดียกในบรรณียา คือ ประเพณี การล่าหัวมนุษย์เพื่อเช่นพลีเทวดา และพี ก่อนลงมือเฉพาะปลูกพิช¹ ถ้าไม่ทำเช่นนั้น พิชพันธุ์ชักญา ชาติที่หว่านเพาะไว้จะไม่ได้ผล เพราะเทพเจ้าไม่อำนวย คนในครอบครัวก็จะได้รับความเดือดร้อนถึง

¹ เศรียรโขเกศ ภารทึกยานเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน หน้า 137

อดอยาก แลลัมดายหายจากกันมาก ๆ ครั้นต่อมาอังกฤษได้ปักครองดินแดนส่วนหนึ่งของเกาะบอร์เนียว เนื่นประเพณีล่าหัวคนของพวกรดยกทารุณนัก ผู้เป็นเจ้าเมืองชาวอังกฤษจึงประกาศห้ามเด็ดขาด ไม่ให้ใครล่าหัวคนอีก ใครฝ่าฝืนจะถูกลงโทษพวกรดยกกลัวอำนาจจอมบัญชาติตาม ครั้นเลิกแล้วบีนัน ฝนไม่ตกตามฤดูกาลแห้งแล้ง พวกรดยกจึงกระด้างกระเดื่อง อังกฤษจึงย้ายเจ้าเมืองคนเก่าออกไป ส่งคนใหม่นำ คนใหม่จึงใช้คุโลบายเรียกชาวตากอากาศมาประชุมคลงให้มีประเพณีเช่นพิธีไหว้ด้วยหัวคนได้ แต่ให้ใช้หัวก่าไม่ต้องล่าหัวมนุษย์สด ๆ เมื่อทำพิธีแล้ว ผู้ติดตั้งตามฤดูกาล พวกรดยกจึงเลิกประเพณีล่าหัวคนได้เด็ดขาด จากที่ท่านเสรียรโ哥เศตได้เล่าไว้นี้ให้เห็นว่า ประเพณีที่ขัดกับมนุษยธรรมนั้นในที่สุดก็ต้องหมดไป แต่ใช่ว่าจะให้เลิกเด็ดขาดในทันที ต้องค่อยเปลี่ยนแปลงแล้วจึงหมดไปในที่สุด

2.2 ประเพณีบางประเพณีล้ำสมัย เพราะมีวิทยาการใหม่มาแทน ประเพณีเหล่านั้น ก็เลิกไป เช่น ประเพณีขอน ก็เลิกไปเพราะบีจจุบันใช้วิทยาการทำฟันเทียมแทนที่ ประเพณีการตายที่ต้องรีดศพเพื่อให้ของเสียในกระเพาะออกมาศพจะเน่าเปื่อยช้า และไม่สู้เหมือนกันก็หมดไป เพราะมีน้ำยาฟอร์มูลิน สำหรับฉีดศพไม่ให้เน่าเปื่อยมีกลิ่นมากมาแทน

2.3 ประเพณีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป เพราะความไม่เหมาะสมกับสภาพบีจจุบัน เช่น ประเพณี การบวชที่ต้องทำถึง 3 วัน มีวันสุดท้าย วันบวช และวันฉลอง บีจจุบันรูปแบบเลือกเพียงวันเดียว เพราะถ้าจะทำ 3 วันดังแต่ก่อนก็สิ้นเปลืองเสียเวลามากไม่เหมาะสมกับสภาพบีจจุบันที่ต้องเร่งรัด ประเพณีการทอดกฐิน อย่างจุลกฐิน ก็เปลี่ยนไปไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมบีจจุบัน การรดน้ำแต่งงานอย่างชั้นนำ ก็เปลี่ยนมาเป็นรดน้ำที่มือ สิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงมาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมบีจจุบันทั้งสิ้น

3 การศึกษาประเพณีในเชิงปรียบเทียบ ประเพณีของแต่ละถิ่นแต่ละภาค หรือของประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่งย่อมแตกต่างกันไปบ้างเหมือนกันบ้าง เช่น ประเพณีการแต่งงานของชาวอีสาน กับของชาวภาคกลางก็มีผลเดียวกันไป ชาวอีสานจะมีการรับขวัญ ลูกหลาน (เขยหรือสะใภ) ด้วยการผูกข้อมือด้วยด้าย แล้วอวยพร แทนที่จะมีพิธีรดน้ำและรับให้วออย่างภาคกลาง เป็นต้น

การศึกษาข้อมูลประเพณีต่าง ๆ ย่อมมีวิธีการต่าง ๆ กันไปแต่ก็มีหลักกว้าง ๆ ดังกล่าวในตอนต้นของบทที่ 5 นักศึกษาต้องพยายามทำความเข้าใจและพยายามคิดผิดฝันการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เท่าที่ได้แสดง การศึกษาข้อมูลแบบต่าง ๆ นี้ก็เป็นเพียงตัวอย่างเพื่อเป็นแนวทางเท่านั้น และข้อมูลบางประเภทก็มิได้กล่าวถึงเนื่องจากคติชาวบ้านเป็นเรื่องกว้างขวางมาก ถ้าศึกษา กันจริง ๆ ก็อาจศึกษาได้ลึกซึ้งแต่ต้องอาศัยเวลามาก นักศึกษาอาจหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาศึกษาโดยมีพื้นฐานของหลักการวิเคราะห์จากบทที่ 5 นั้น

គំបូណ៍

ន

- ការចុះអាជីវកម្មទៅឱ្យមូល លេខា 63—68
ការតាមឈុត្រិយាល័យពីការផ្តល់ឱ្យមូល លេខា 52—59
ការបង្កើតឱ្យមូល លេខា 44—45
ការចំឡើង លេខា 106—108
ការពេញរឹង លេខា 184—199
ការលែនឡាតាំងដោក
 ការចុះអាជីវកម្មទៅឱ្យមូល លេខា 154—155
 ការវិគ្រោះទៅឱ្យមូល លេខា 230—232
ការលែនឡាតាំងមិនមែន លេខា 177—183
ការគិតធនាគារប្រើប្រាស់ពីរឿង លេខា 33—34
ក្នុងពេជ្យ លេខា 31—33
កើងកៅវ អត្ថាករ លេខា 1, 35
កុឡាបាល ម៉ែត្រិកម្មាស លេខា 11

ឯ

- ឱ្យមូលគិតធនាបាន
 ប្រែកប្រឈម លេខា 28
 ឱ្យអតិថិជនិភ័យ លេខា 29

គ

- គិតធនាបាន លេខា 1
គិតធនាបាន

ความหมาย หน้า 3—6
ประเกท หน้า 8—12
ประวีต หน้า 1
ความสำคัญ หน้า 6
คุณสมบัติของผู้ร่วบรวมข้อมูล หน้า 34
ความเชื่อ
 สาเหตุที่มนุษย์สร้างความเชื่อ หน้า 156
 ประเกท หน้า 158—169
 การวิเคราะห์ หน้า 233—238
คำประนาม หน้า 104—105
คำล้อเล่นของเด็ก หน้า 146—147
คำให้พร หน้า 101—104

๙

จุดมุ่งหมายของการจัดหมวดหมู่ หน้า 63
จุดมุ่งหมายของการรับรวมข้อมูล หน้า 30

๑

ดันดิส อัลัน (Dundes Alan) หน้า 3, 73

๒

ตัวอย่างแบบสอบถาม หน้า 48—49

๓

ทอมพ์สัน สติธ (Thompson Stith) หน้า 34, 60
ท่าทาง หน้า 148—153

๔

ธอมัสวิลเลียม จอห์น (Thomas William John) หน้า 1

บ

บรูนแวนด์ แจนแฮร์โอลด์ (Brunvand Jan Harold) หน้า 5, 10
 บาสคอม วิลเลียม (Bascom William) หน้า 4
 บุคคลผู้เก็บข้อมูล หน้า 34

ป

ประเพณี

ประเพณี หน้า 16—17, 170—176

การวิเคราะห์ หน้า 239—240

ปริศนาคำทая

ประวัติ หน้า 69—73

ประเพณี หน้า 74—85

โครงสร้าง หน้า 85—87

ลักษณะพิเศษของปริศนาคำทаяของไทย หน้า 88—92

การวิเคราะห์ หน้า 203—206

ปัญหาที่พบในการเก็บข้อมูล หน้า 60

ผ

ผู้ฯ หน้า 97—101

พ

เพลง

เพลงชาวบ้าน หน้า 110

ที่มา หน้า 111—116

ตัวอย่าง หน้า 116—134

การวิเคราะห์ หน้า 212—219

เพลงกล่อมเด็ก หน้า 134—142

การวิเคราะห์ หน้า 220—226

เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก หน้า 142—144

การวิเคราะห์ หน้า 227—229

เรื่องโภก

หน้า 200—201

วัฒนธรรม

ความหมาย หน้า 13

ประเกท หน้า 13—15

วิทยากร หน้า 47—48

วิธีการรวบรวมข้อมูล หน้า 42—43

ศ

ศรีวاستวา สาหบ ลาล (Srivastava, Sahab Lal) หน้า 30

ส

สุภาษิต-พังเพย

ประเกท หน้า 93—97

การวิเคราะห์ หน้า 207—211

ห

หลักการวิเคราะห์ข้อมูล หน้า 202—203

อ

อัลเลอร์ ฟรานซิส Lee (Utley Francis Lee) หน้า 8

อันนาร์ อาภาภิรม หน้า 31

ช

เยอว์สโควิทซ์ (Herskovits) หน้า 13